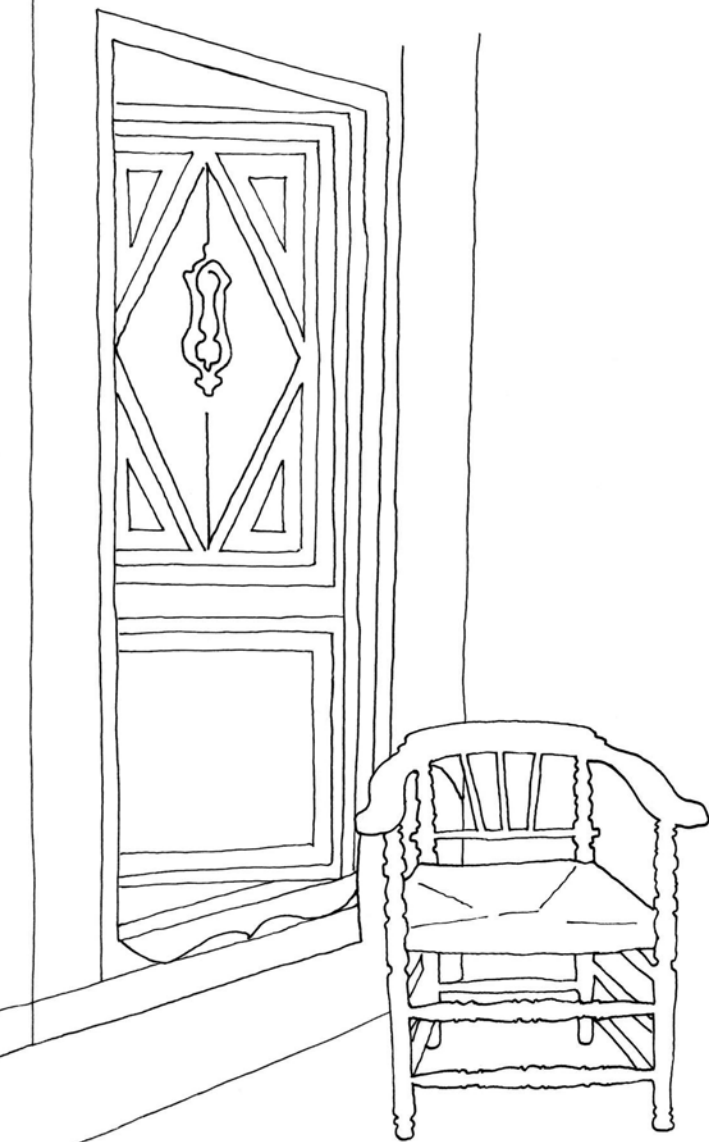

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

Vicent Sebastià i Montañana

TEATRE

IV

Ja saben
qui és
la Pilar

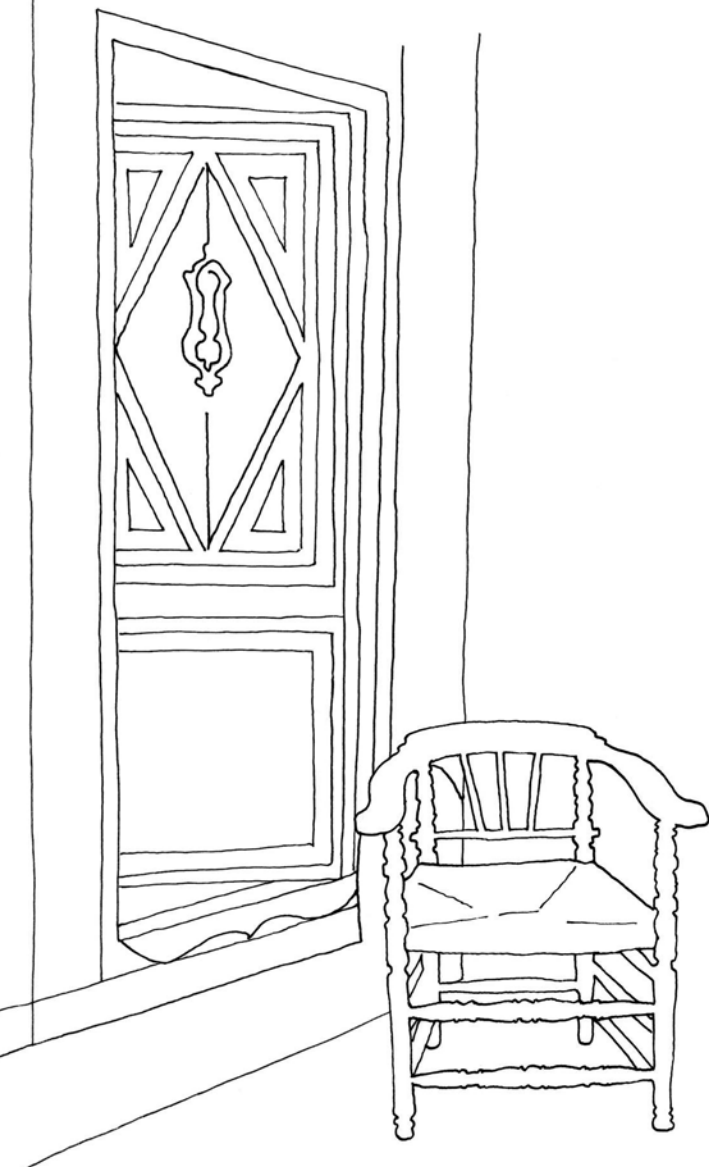
Un dia
d'eleccions

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

Vicent Sebastià i Montañana

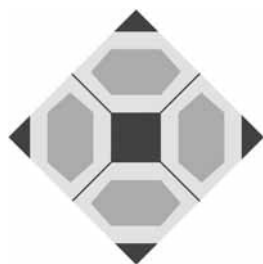

TEATRE

IV

Ja saben
qui és
la Pilar

Un dia
d'eleccions

© Text: Hereus de Vicent Sebastià i Montañana

© Pròleg: Josep Vicent Frechina

Disseny i maquetació de la col·lecció: Juan Salvador

Coordinació del projecte: Enric Esteve • Xavi Alcàcer

Assessorament lingüístic: Agustín Peiró

Primera edició: 2016

ISBN: 978-84-16833-17-7

Depòsit Legal: V-2400-2016

PRÒLEG

Josep Vicent Frechina

Tanquem el recorregut per l'obra de Vicent Sebastià amb les dues peces teatrals que passen per ser el punt de partida de la seua producció literària. Es tracta, efectivament, de dues peces de juvenesa, escrites abans de complir els trenta anys, que li depararen un èxit majúscul dins l'àmbit local i assentaren les bases sobre les quals s'erigí el seu posterior prestigi.

Ja saben qui és la Pilar, la seua primera comèdia musical, s'estrenà cap el 1930 a la Casa Social de Puçol, seu de la companyia teatral conservadora —hi havia una altra companyia liberal que tenia la seu al Sindicat Agrícola—, amb Dolores Sebastià, germana de l'autor, fent el paper protagonista. El 1934 s'estrenava al mateix lloc *Un dia d'eleccions*, s a i - net líric en un acte, en prosa i vers», segons consta en el mecanoscrit.

Ja apuntàvem en un altre dels volums que conformen aquesta obra completa el fet que, segurament, la redacció de *Ja saben qui és la Pilar* i *En un dia d'eleccions* és deutora de les composicions festives que, sobre les melodies de cançons i cuplets de moda, realitzava Vicent Sebastià per a la Murga de Puçol. També en aquest cas, totes dues tenien parts cantades però, dissortadament, no se n'han conservat les melodies originals.

Paco Ramon, en les seues memòries, atribueix les inclinacions literàries de l'autor a l'èxit assolit per les representacions teatrals de l'època:

Ja en la dècada dels anys trenta es va inaugurar la Casa Social, amb el seu flamant i grandios teatre, el seu espaiós i modern escenari, només superat a València pel Teatre Principal. [...] A partir d'aleshores va augmentar l'afició pel teatre, fins al punt que el nostre poeta Vicent Sebastià escriví i estrenà dues boniques sarsueles, jo diria millor: dos sainets, amb música escrita per Sebastià, molt alegre i que s'apegava. (Ramon 2002: 61)

I subratlla la immediata popularitat de Sebastià:

Quins èxits! Quins plens de gom a gom registrava la Casa Social! Amb quina gràcia desenvolupaven sobre l'entaulat els seus respectius papers aquells improvisats actors, la majoria d'ells ja desapareguts. Quina bona faena la de José Maria Ejarque, Juan Bautista Bayarri, Pilar Garcia, Dolores Sebastià, germana del poeta, i molts altres que no recorde... (Ramon 2002: 61)

Ja saben qui és la Pilar respon a un estereotip argumental molt freqüent en el teatre valencià coetani: la comèdia moral que enalteix l'honradesa i la honestedat i condemna la mentida i l'ambició sense escrúpols tot escenificant el viatge de l'angoixa a la felicitat de la noble protagonista i l'itinerari invers dels seus maliciosos antagonistes. Sebastià, tot i algunes irregularitats en el tempo teatral suscidades per arguments paral·lels poc travats, aconsegueix mantenir una tensió certament admirable i condueix l'espectador al llarg de la trama amb pols ferm i un ofici inaudit si atenem la seua condició d'autor novell.

Un dia d'eleccions, pel contrari, per bé que incidint en el mateix utilatge moral que l'anterior, és una obra de caràcter més lleuger i intranscendent, amb un fil argumental més prim i reiteratiu i un

estil menys depurat. Tot i això, esdevé un retrat demolidor de la vida política local de l'època, amb totes els seus vicis i servituds: interessos espuris, compra de vots, caciquisme recalcitrant, etc. Retrata unes fictícies eleccions locals on les dones poden exercir el seu dret al vot —un dret, respecte al qual, Sebastià manté una certa, i gosaria dir que calculada, ambigüitat ideològica; en alguns passatges, fins i tot, sembla exemplificar les posicions sobre el sufragisme de Miguel Primo de Rivera qui, per a les eleccions locals del 1924, atorgà el vot a totes les dones majors de 23 anys que no estigueren subjectes a *la patria potestad, autoridad marital o bajo tutela superior*», amb la intenció, segons es va dir, d'evitar discussions familiars. Justament sobre aquestes discussions es desplega l'argument central d'*Un dia d'eleccions*.

Ambdues peces s'emmarquen dins l'àmbit general del teatre valencià popular representat per companyies aficionades que, en aquells moments, constituïa un instrument cultural de primer ordre i un veritable focus de resistència lingüística.

S'ha parlat molt del sainet valencià en to sempre despectiu i condemnatori. La seua presumpta pobresa idiomàtica, els seus arguments escassament originals, el seu humor de traç gruixut i baixa volada... han despertat poques adhesions intel·lectuals i han alimentat l'aparell crític dels seus detractors que li endossen la responsabilitat de la decadència lingüística valenciana i la progressiva castellanització de les classes populars. Com Biel Sansano ho ha escrit amb una precisió i una vehemència que em veig incapaç d'emular, reproduiré íntegrament la seua envestida: El gènere literari més popular de tota la literatura valenciana, sense cap dubte, és el sainet. Menyspreat per tot un seguit d'investigadors, rebutjat per la majoria del públic burgès i culte», ignorat o homenat-

jat per una o altra manera d'entendre la cultura valenciana, associat amb premeditació al món de les falles, i defenestrat des d'un cert valencianisme progressista, però, al capdavall, enormement popular entre les capes intermèdies, menestrals i rurals de la societat valenciana des de fa més de cent anys. Una popularitat que no té punt de comparació possible amb cap altra manifestació literària feta pels valencians i les valencianes». Afortunadament, en els darrers anys diversos estudiosos han iniciat una revisió sistemàtica i desacomplexada del gènere, ubicant-lo adequadament en el lloc que li pertoca dintre de la història de la literatura popular valenciana. Queda encara, però, molt de camí per fer. Ja hi ha estudis competents de l'obra d'Escalante i Bernat i Baldoví; però en manquen, per exemple, de Rafael Maria Liern, Francesc Palanca i Roca, Antoni Roig i Sivera, Josep Peris Celda i tants altres.

A hores d'ara sembla clar que el sàinet és l'evolució dels entremesos i els col·loquis set-centistes propiciada pels processos urbanitzadors esdevinguts al llarg del segle XIX, en una dinàmica de creixement demogràfic i diversificació del teixit social que canviaria radicalment els hàbits culturals dels pobles i ciutats valencianes.

El sàinet, al contrari que els entremesos i els col·loquis que deformen la realitat amb intencions humorístiques, es vol realista i descriptiu. La seua acció moral es duu a terme pel camí de l'exemplificació crítica més que per la ridiculització satírica de personatges i actituds. No debades molts dels nostres sàinets s'acompanyen d'un encapçalament delator: «quadre de costums». Sense renunciar a la paròdia ni a l'astracanada, el sàinet pretén exercir un «comentari moral» dels valors socials contemporanis. Un exemple ben eloqüent d'açò que tractem d'explicar és l'ús de l'«espartenyada» —castellà farcit de valencianismes— com a eina

còmica recurrent que denuncia, per una banda, les ínfules estèrils d'ascensió social per la via diglòssica abundants en la societat valenciana dels dos darrers segles i, per altra, un pregon sentiment d'inferioritat idiomàtica en les classes populars que el sainet, amb el seu ús excessiu i contumaç, contribuirà notablement a consolidar¹.

Totes aquestes convencions són presents en l'obra teatral de Vicent Sebastià al qual li vénen, com a anell al dit, les paraules que Almela i Vives, citat per Francesc Reus (1997: 286), li dedicava a Escalante:

cal prendre'l com era: com un home del poble que escrivia de cara al poble en una època d'escassa cultura mitjana i en què el valencianisme —amb algunes escasses excepcions— no passava d'ésser una utopia. Qui l'examine amb una gramàtica, un diccionari i una història literària, s'exposarà a no poder realitzar el seu propòsit perquè no el deixen les rialles del públic de bona fe —el públic cent per cent— que per ventura veu interpretar encara una obra del popular sainer...».

Novament, i com ja subratllàvem en l'edició de la seua obra poètica, el teatre de Vicent Sebastià té el seu màxim interès en la seua condició de document etnogràfic, sociològic i, sobretot, lingüístic, d'una època en què els pobles de l'Horta de València encara custodiaven una idiosincràsia cultural privativa i francament singular.

Com que ja hem estudiat amb certa cura els trets lingüístics més característics de l'autor,² a continuació ens detindrem només en el

¹ Quan Vicent Sebastià escriu les seues peces teatrals, la presència de castellanoparlants als sainets valencians comptava ja amb una tradició consolidada i assumida com un tret estilístic del gènere. El cert, però, és que inicialment es tractava d'una imposició legal: la Reial Ordre de 1867 que estipulava que no serien admeses per la censura les obres teatrals on no participara, almenys, un personatge que parlara castellà. (Cf. Blasco 1984: 26).

² Remetem el lector interessat als estudis que obren els volums I, III de la seua Obra

lèxic i la fraseologia més destacable, al nostre modest parer, inclosos en les dues peces teatrals.

LÈXIC³

Acatxar. *DCVB:* Ajupir, inclinar doblegant el cos.

Acorar. (I, III) *DCVB:* Afligir molt fonament.

***Acovardat.** Profundament desanimat.

Allargar-se. *DCVB:* Anar (a un lloc determinat).

Amaitinar. *DCVB:* Robar.

Atroncat. *DCVB:* Insensible, que sembla un tronc.

Baquetà[da]. *DCVB:* Caiguda violenta.

Barandat. (I) *DCVB:* Paret prima, feta generalment de rajoles i guix, que separa dues habitacions

***Cacau.** Fig. avalot, escàndol.

Cagarnera. (III) Cadenera.

Capaç. *DCVB:* Que té probabilitat de fer una cosa; que és possible que la faci.

Carabassa. (III) *DCVB:* Persona molt curta d'enteniment.

***Cuita.** Assumpta.

Completa.

³ Els numerals I, III indiquen la presència dels mateixos mots en els volums corresponents. *DCVB:* Diccionari Català-Valencià-Balear. L'asterisc (*) indica que el mot, o l'accepció am que s'hi utilitza, no s'inclou al *DCVB*.

Desbarrat. *DCVB*: Extraviat; sortit del camí o del lloc on hauria d'estar.

***Desinquet.** (III) Intranquil.

***Despatxar.** (III) Fer fora d'un lloc, d'una feina, etc.

Destarifat. *DCVB*: Desbaratat, que parla o obra en forma exagerada o desraonable; que diu o fa disbarats.

Desvanir. *DCVB*: Esvanir, fer desaparèixer.

Empastrà[da]. (III) *DCVB*: Acció disbaratada o contrària al curs racional de les coses.

Enfilat. (III) *DCVB*: Filat, entreteixit de cordes o fils per a caçar o pescar.

***Engraellat.** Fig.: assumpte complicat o sorprenent. *DCVB*: Conjunt de masclets o morterets arrengrats en dues fileres tupides, que es comuniquen amb una metxa en zigzag, la qual permet de disparar-los tots en molt poc temps.

Enviscar. *DCVB*: Untar amb visc.

Escarot. *DCVB*: Enrenou, avalot.

Falòria. *DCVB*: Idea errònia, raó dèbil o gratuïta amb aparença de veritat o solidesa.

Feta. *DCVB*: Acció assenyalada, esdeveniment notable.

Filar. *DCVB*: Descobrir, afinar una cosa més o menys amagada o difícil de veure (amb els ulls corporals o amb l'enteniment); veure.

Fanzella. *DCVB*: Motlle petit de formatge o brossat; recipient a manera de cistellet molt menuda, de vímens o de llauna, dins el qual es posa una porció de formatge o de brossat que roman emmotllat dins aquella.

Garrofes. *DCVB*: Aliment en general; mitjans de subsistència.

Llandós. *DCVB*: Fastidiós, que dóna una llanda.

Mamprendre. (I) *DCVB*: Escometre algú, acostar-se a parlar-hi (generalment d'assumpte litigiós o difícil).

Marmolar. (I) *DCVB*: Vulgarisme, per *murmurar*. Especialment, renyar.

***Melsura.** Flegma. Lentitud i indolència en l'obrar⁴.

Micapà. *DCVB*: Cataplasma de farina o d'herbes, que s'aplica al ventre per reblanir-lo.

***Monyo.** Cabells.

Nugassa. *DCVB*: Lligall; corda o altre lligam posat formant nus.

Paixarell. Forma valenciana de passerell.

Passa. *DCVB*: Acció de passar, especialment els ocells o altres animals que emigren.

Passera. (I, III) *DCVB*: Freqüència de pas, trànsit freqüent (Tortosa)

Passó (III) *DCVB*: Pallissa, tupada.

Pentinar. *DCVB*: Fig. arreglar (irònicament), escarmentar algú, sia pegant-li, sia renyant-lo fort.

Pipar-se. (I, III) *DCVB*: Menjar-se, engolir.

Pobila. *DCVB*: Fill únic o filla única d'una casa.

⁴ Cf. Martí (2006): 'Melsa'.

***Ranxet.** Fig. escàndol públic. *DCVB*: Menjar que es fa per a molts i que se sol reduir a un sol plat, com el que es fa per als soldats, presos, mariners, etc.

Reclam. *DCVB*: Crit amb què s'imita la veu d'un ocell per atreure'n d'altres i caçar-los. Ocell ensenyat perquè amb el seu crit atregui altres ocells per tal de caçar-los.

Redell. *DCVB*: *interj.*, eufemisme de *redéu*.

Reguinyós. *DCVB*: Que reganya molt, que mostra sovint irritació.

Relaix. (III) *DCVB*: Contalla insubstancial però portada amb intenció de divulgar-la, sobretot si perjudica algú.

Relaixera. (I) *DCVB*: Que porta relaxos.

Soldà[da]. *DCVB*: Salari.

Tarambana. *DCVB*: Eixelebrat; que obra sense seny, sense preocupació per la serietat o formalitat.

Tararot. (III) *DCVB*: Curt d'enteniment.

Templat. (III) *DCVB*: valent, animós; ple de delit.

Transit. *DCVB*: 'Transir': Extenuar-se, emmagrir-se molt, especialment per llarga falta d'aliment; cast. *traspillarse* (Labèrnia-S. Dicc.).

Verderol. (III) *DCVB*: Ocell de la família de les fringíl·lides, espècie *Chloris Chloris*, que té el plomatge verd groguenc i canta molt bé.

Vilero. (I) *DCVB*: Teuladí.

Visc. *DCVB*: Matèria apegalosa que s'extreu de la dita planta i que s'usa per a untar vimens, joncs, etc., i caçar-hi els ocells que s'hi enganxen.

FRASEOLOGIA

***A muntó.** Molt.

A la carrera. *DCVB:* de pressa, sense desviacions ni destorbs.

***Allargar més la madeixa.** Fer més llarg del necessari una conversa o un assumpte.

Anar [o vindre] en romanços. *DCVB:* [Voler mantenir una] Conversa, assumpte, etc., que resulta impertinent, entujós, que no interessa.

***Armar-se una cantà[da].** Moure's un gran escàndol públic.

Arrugar-se el melic a algú. *DCVB:* Esporuguir-se, sentir temor.

Calfar-se el cap. *DCVB:* Fatigar-se molt pensant, meditant una cosa difícil.

***Cavilar de barcella.** Pensament difícil.

D'on menys es pensa, salta la llebre. *DCVB:* Significa que sempre podem esperar esdeveniments imprevists.

Encendre's la sang. *DCVB:* Remoure's intensament una passió, sobretot d'ira o d'amor desordenat.

***Enredrar la madeixa.** Fer més complexa una situació.

***Estar bé del perol.** No estar boig.

***Estar en pena.** Estar en una situació incòmoda.

Fer-se a la fanzella d'algú. *DCVB:* Adaptar-se a la seva opinió o idees, o a la seva voluntat; fer-se'n molt amic.

***Nàixer amb dents.** Ser molt llest.

***No dir ni xufa.** No dir res.

***No tindre patà[da] perduda.** Aprofitar el temps.

Oli en cresol. *DCVB:* Remei molt ràpid i eficaç.

***Poc viurà qui no ho vorà.** Es diu davant d'un esdeveniment imminent.

Quan el riu roïdo fa, és que aigua portarà. *DCVB:* vol dir que quan es parla insistentment d'una cosa, sol esser senyal que almenys parcialment és vera.

***Quan menys bultos, més claror.**

***Que tia per dos quinzets!**

***Ser més tonto que un pont.** [Potser per creuament amb *s e r* més mantero que un pont?»?]

Si vols ser Papa, fica-t'ho en el cap. *DCVB:* significa que la voluntat ferma i la constància aconseguixen les coses més difícils.

Tindre el cap com un tabal. *DCVB:* Tenir el cap marejat o adolorit.

Tira-li, que encà[ra] vola!

Tirar-ho tot a rodar. *DCVB:* Enviar-ho a mal viatge, maleir-ho o desentendre-se'n, no voler-ne saber res.

***Tirar-s'ho tot al coll.** Inhibir-se, evitar la intervenció en algun assumpte.

Tots d'un ventre i cada u d'un temple. *DCVB:* significa que encara que siguin germans, les persones són molt diferents de temperament, de caràcter, etc.

***Trobar-s'ho fet.** Trobar alguna acció molt fàcil.

LA NOSTRA EDICIÓ

Per a la nostra edició hem fet servir dos exemplars mecanoscrits de *Ja saben qui és la Pilar*, un d'ells amb peu de la copisteria José Martí del carrer Garrigues de València, amb data del 1934, i un exemplar mecanoscrit de *Un dia d'eleccions* amb un peu idèntic a l'esmentat.

Com en els anteriors volums, hem volgut respectar totes les particularitats lingüístiques de l'original, modernitzant-ne l'ortografia, l'accentuació i la puntuació i separant les paraules que ho requerien amb apòstrofs i/o guionets. N'hem respectat, però, els trets lèxics, morfològics i sintàctics sense subratllar amb cursiva els abundants barbarismes presents. Només hem fet servir aquest subratllat per remarcar les cites conscients en altra llengua distinta del valencià.

BIBLIOGRAFIA

- ALBEROLA, Estanislau (1929): *Refraner Valencià. Colecció de refrans populars*. València: Arte y letras.
- ALONSO, Manel (1989): «Vicent Sebastià, un producte netament de Puçol», *Notícies de Puçol*, 30, setembre-octubre, p. 2.
- ALONSO, Manel (1989): «Vicent Sebastià, un poeta per a un poble», *Notícies de Puçol*, 30, setembre-octubre, p. 16.
- ALONSO, Manel (1990): *La veu d'un poble*. Puçol: Falla els Hostalets.
- ALONSO, Manel (s.a.): *La veu del poble*, mecanoscrit inèdit.
- BLASCO, Ricard (1984): *Estudis sobre la literatura al País Valencià, 1869-1936*, L'Alcúdia: Ajuntament.

- CAVERO, Antonio (ed.), «Un antic testimoni de la nostra festa. El record del Sr. Vicente Sanchis Claramunt, cap dels festers de 1935», *Festes populars i patronals*, Puçol, 2003, pp. 39-43.
- ESCRIG, José (1851): *Diccionario Valenciano-Castellano*. (València): J. Ferrer de Orga.
- FÀBREGAS, Xavier (1972): *Aproximació a la història del teatre català modern*, Barcelona: Curial.
- GARCIA FRASQUET, Gabriel (1997): *El teatre al País Valencià: el cas de la Safor (1800-1936)*, Simat de la Vallidigna: Edicions la Xara.
- GARCIA FRASQUET, Gabriel (2000): *Literatura i societat a la comarca de la Safor (1833-1936)*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GARRIDO GALLARDO, Miguel Ángel (1983): «Notas sobre el sainete como género literario», dins DD.AA., *El teatro menor en España*, Madrid: CSIC.
- LLORET ESQUERDO, Jaume (1994): «El sainet valencià durant el segle XX», *L'Aiguadolç*, 19-20, pp. 43-57.
- LUIS I RODRÍGUEZ, Pere (2000): *El Puig de Santa Maria: el parlar d'un poble de l'Horta Nord*. El Puig: Fundació pública municipal per a la cultura i l'educació, Ajuntament del Puig.
- MARTÍ GADEA, Joaquim (1891): *Diccionario General Valenciano-Castellano*. València: José Canales Romá.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim (2006): *Diccionari històric del valencià col·loquial (segles xvii, xviii i xix)*, València: Universitat de València.
- MORELL, Carme (1994): «El sainet a Catalunya i a les Illes Balears», *L'Aiguadolç*, 19-20, pp. 13-34.
- POU, Jordi (1989): «Vicent Sebastià, la veu d'un poble», *Notícies de Puçol*, 30, setembre-octubre, p. 2.
- RAMON Claramunt, Francisco(2002): *Cinquanta anys d'Història de Puçol (1933-1983)*. València: Brosquil edicions.

- REUS I BOYD-SWAN, Francesc (1997): El sàinet valencià a Alacant durant el segle XIX», dins Carbó, Ferran, Rosselló, Ramon X. i Sirera, Josep Lluís (eds.), *Escalante i el teatre del segle XIX*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- REIG, Eugeni S. (2005): *Valencià en perill d'extinció*, València, 2a edició.
- SALA VALLDAURA, Josep Maria (1994): *El sàinete en la segona mita del segle XVIII. La muesa de Talía*, Lleida, Universitat.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1980): *Els inicis dels teatre valencià modern (1845-1874)*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- SANCHIS I FORRIOLS, Joan Lluís (2002): *Fraseologia popular inspirada en el món agrícola i religiós*. València: Brosquil Edicions.
- SANSANO, Gabriel (1997a): L'obra dramàtica valenciana de Bernat i Baldoví i la tradició festiva dels col·loquiers», *Quaderns de Sueca*, XII, pp: 7-32.
- SANSANO, Gabriel (1997b): Per una revisió del sàinet valencià del segle XIX : Josep Bernat i Baldoví, un exemple», dins J. Antoni Carrasquer (coord.), *Josep Bernat i Baldoví. Obra completa. I Teatre*, ed. facs. , Sueca: Afers, pp. 13-20.
- SANSANO, Gabriel (1998): Sobre els primers sàinets valencians: notícia i edició de Vicenteta la de Patraix (1845), de Joaquim Garcia-Parreño», *Actes del Col·loqui sobre Àngel Guimerà i el teatre català al segle XIX. El Vendrell, 28-30 de setembre de 1995*, Barcelona.
- SEBASTIÀ, Vicent (1959): *Mentires y veritats*. València: Artes Gráficas Zamit.
- SEBASTIÀ, Vicent (2003): *Pel camí del desengany. Obra Completa I*. Edició a cura de Josep Vicent Frechina, València: Brosquil Edicions.
- SEBASTIÀ, Vicent (2004): *P'a festes les de Puçol. Obra Completa II*. Edició a cura de Josep Vicent Frechina, València: Brosquil Edicions. ç
- SEBASTIÀ, Vicent (2005): *Dècimes. Obra Completa III*. Edició a cura de Josep Vicent Frechina, València: Brosquil Edicions.
- SIMBOR I ROIG, Vicent (1998): *Els fonaments de la literatura contemporània al*

País Valencià (1900-1939), València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SIRERA, Josep Lluís (1994): «Del sainet valencià i els seus límits», *L'Aiguadolç*, 19-20, pp. 35-44
Solà i Palerm, Caterina (1976): *El teatre valencià durant la Dictadura*, Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre.

JA SABEN QUI ÉS LA PILAR

COMÈDIA LÍRICA EN DOS ACTES I EN VERS

Lletra i música de
Vicent Sebastià

REPARTIMENT

PERSONATGES

Pilar	20 anys
Soledat	22 anys
Agustina	24 anys
Raimunda	50 anys
Rosalia	12 anys
Batiste	23 anys
Visantet	26 anys
Eugénio	28 anys
Blai	50 anys
Rufino	50 anys
Sereno	40 anys
Enrique	40 anys
Carter	45 anys
Fadrí 1 ^{er}	22 anys
Fadrí 2 ^{on}	25 anys
Fadrins i fadrines	

Acció en la Província de València

Dreta i esquerra, de l'actor

ACTE PRIMER

QUADRO PRIMER

Una casa pobra, en porta al foro i dos laterals a la dreta. Sobre la paret hi haurà huit o deu gàbies en pardalets penjaes. Sobre una caïra hi haurà una garba d'esparg i una corda escomençada que tindrà dos metres de llarga. Al alçar-se el teló, Eugénio, aficionat als pardalets, estarà sentat remendant un enfilat, no perdent un moment la vista de les gàbies. En el foro estarà Pilar en un cànter d'aigua conversant en Batiste que és el seu nóvio.

ESCENA I

Pilar, Eugénio i Batiste

- EUGÉNIO.- *Traguent el rellonge i mirant als festejants, els diu, en to de guasa:*
No en vol, de festeig, la xica?
- PILAR.- *En orgull*
Què passa?
- EUGÉNIO.- Xica, xica...
si estagueres en la pica,
en cónter d'estar xarrant...
I si el pare li pedrica
encara va marmolant...
L'aigua la tindrà calenta
i el costat tot afonat.
Indignat
Està el meu cos que rebenta
que no els tire l'enfilat.

Se queda mirant a les gàbies.

Al despenjar-ne una, diu:

Jo si que dia, redell...
açò sí que és cosa rara,
què tindrà eixe paixarell
que fa hui tan mala cara?
Ni bota per dins la gàbia,
ni vol cantar el pobret.

En ràbia

Estic que explota de ràbia!
Sinse aigua l'animalet!
Com han de cantar els pobres,
si estan que es moren de set?

Intencionat, per Pilar

Si la font se secara,
alguns hi haurien
que al no vore eixir l'aigua
se moririen.
Si se m'arriba a morir
algun pardalet de set,
me crec que tindrè que entendre
en esta del canteret.
Tots els soldats que han fet
guàrdia en San Miguel
de los Reyes, diuen
que lo que més els mata
es estar tantes hores de plantó.

Per Pilar i Batiste

Pués me crec que esta parella
en això de estar de plantó
s'ho troben fet.
Tots d'un ventre

i ca ú d'un temple.
En tindre prop al seu nóvio
no s'enrecorda de res.
Al revés que jo, que en tindre
propet de mi la faena,
ja no pense, no, en res més.

PILAR.- *Que deixa de parlar en Batiste, diu, enfadà:*

Ja has xarrat prou, cagarnera?
Que te passa, desteclat?
Que t'ha amainat la passera?

EUGÉNIO.- *Des de que a tu t'aumentat,*

senyorita gallinera.

Amenaçant-la

No me digues cagarnera...
que te vaig a dir pobila!
De sobra saps com me diuen
que estic batejat en pila.
No sigues tan altanera
i no tingues que xillar.
Ja saben qui és cagarnera:
ja saben qui és la Pilar.

Mutis esquerra.

ESCENA II

Pilar a soles

PILAR.- *Batiste, que bon xic i que leal;*
sols per ell me'n vinguí al poble
i em deixí la capital.
Les xiques totes m'envegen

de vore-lo al meu costat.
Com ell ja no se'n passegen
respecte a formalitat.

Molt pagà

Pués a ser pollo i templat
no vullc que atre el supere.
Bueno, que li vaig raere
i em fa fer la voluntat.
No vullc més felicitat
que la que me té promesa,
que és portar-me a la iglésia
i estar sempre al seu costat.
Si és que està destinat,
ja tarda en vindre eixe dia!
Per a què més alegria?
P'a què més felicitat?
Pués si tot és veritat
lo que ix de la seua boca,
ne tinc p'a tornar-me loca,
si és que és realitat.
És tanta l'ansia en casar-se
que té, que hasta hui m'ha dit
que està fort i decidit,
per lo que va a preparar-se.
I antes que arribe la nit,
diu que és precis ausentar-se
per a ser el meu marit.
Sols per mi sufrix i pena,
sols per mi es vol ausentar;
se'n va en busca de faena
per a poder ahorrar,
i al moment faça arreplega,

pronte s'anem a casar.
Hui vaig a parlar-li clar
sobre el casorio a mon pare
i a dir-li que se prepare,
que pronte el vaig a deixar.
Que em prepare l'aixovar
perquè ja no tarda el dia
que s'endu, ple d'alegria,
Batistet a la Pilar.

Mutis dreta

ESCENA III

Blai (*entra pel foro*); a poc, Eugénio (*esquerra*)

BLAI.-

Cridant

Eugénio! ...Eugénio!
La casa s'encontra a soles
i la corda escomençà.
Entre la Pilar i Eugénio,
la casa està abandonà.

Cridant fort

Eugénio!

EUGÉNIO.-

Dins

Què vol?

BLAI.-

Ara t'ho diré, xaval.
Me crec que la teua esquena
serà per a mi un tabal.

*Ix Eugénio en un perol de visc que tira molt de
fum. Quan ix, son pare va a pegar-li.
Passa, passa...*

EUGÉNIO.- Pare, pare, no em pegue!
Tinga'm llàstima, que em creme!
Deixe'm, al menos, parlar!

BLAI.- Des de que jo me n'he anat,
de faena no has fet res.
La corda està igual que estava.

Fent senyes de pegar-li

Jo a tu et pegue un revés...

EUGÉNIO.- Com el foc parat estava,
l'he volgut aprofitar
i un poc de visc preparava
per a anar demà a enviscar.

BLAI.- Jo sí que t'enviscaré...
ja que no puc moure en palo
i tot al coll t'has tirat,
ara vas a estar dos hores
ahí en creu, agenollat.

Eugénio s'agenolla

Ja te'n cuidaràs d'alçar-te.

Anant-s'en

I que no tingues que parlar,
perquè si arribe a filar-te
te la vas a carregar.

Mutis foro

EUGÉNIO.-

Trist

Açò no és broma ni xiste;
ja en paraules no es pot dir;
per voler ser pardaliste
lo que me toca sufrir.
Ara tens els pardalets sense aigua,
el visc me se gelarà...

Indignat

N'hi ha p'agarrar a eixe home
i pegar-li una guantà.

ESCENA IV

Eugénio; Agustina, *pel foro; va a la font en un cànter*

AGUSTINA.- Eugénio!
EUGÉNIO.- Agustina!
AGUSTINA.- *Estranyà al vore-lo en creu*
Què diantre fas aixina?
EUGÉNIO.- Açò és una medicina
que mon pare m'ha ordenat.
Me manà que fera corda...
i jo al meu dolor de cap.
La corda molt queta estava.
Mentres el visc preparava
i apanyava l'enfilat
mon pare s'ha presentat.
Suspira
Ai que cremat, Agustina!
I ara vol que estiga aixina
dos hores agenollat!
AGUSTINA.- Ai, Eugénio, quina pena!
EUGÉNIO.- *En transició*
Tu ara tens molta faena?
AGUSTINA.- A vore't a tu venia.
Com anit no t'acostares,
la mea ànima sufria,
i en excusa de dur aigua...
pots pensar a on aniria.
Tu en les teues aficions,

d'enfilats i paixarells,
no fas cas dels meus consells,
que són les bones lliçons.
Ja t'hauré dit mil vegades:
envola els pardalets, Eugénio,
i mata en mi les velaes
i festeja més en sério.
Jo sempre esperant-te en casa.
El meu cor desesperat.
I tu pensant en la passa
i remendant l'enfilat.
Mira, Eugénio, açò ja és massa;
fija't en la nostra edat,
si no te fiques a tassa...
pués demà ja s'ham casat.
Ja no eres tan xiquet
p'a pensar d'eixa manera;
per culpa dels pardalets
tots te diuen cagarnera.

EUGÉNIO.- No sigues tan relaxera
i pots fer lo que te mane,
antes que vinga mon pare
i mos pille de xarrera.

AGUSTINA.- Mana, però a la carrera.
EUGÈNIO.- Veges eixa cagarnera,
què és això que hui no bota.

AGUSTINA.- *Contemplant la gàbia de la cagarnera*
Què ha de ser, repetroliera?
Que aigua no en té ni gota.

EUGÉNIO.- *Indignat*
Tot això a mi me sofoca
i hasta me fa renegar.

Fica-los aigua, Agustina.

Esta obedix

Vénen les cose aixina...

Mira, s'ham de conformar.

AGUSTINA.- Jo que a Eugénio li predique
que als pardalets avorrixca,
mira que jo, sinse ganes,
acabe sent pardalista!

EUGÉNIO.- Eugénio! Açò és verderol?
Eixe l'agarrí el dumenge,
allà prop del cabeçol.

AGUSTINA.- Ja tenen aigua i menjar,
si m'has manat prou faena...
mira, me vullc allargar
que ma mare estarà en pena.

EUGÉNIO.- Hala, vés-te'n, Agustina,
i tu ja me pots dispensar
d'haver-me trobat aixina
com si t'anara a abraçar.

AGUSTINA.- *Trista*
M'entren ganes de plorar,
de vore que estàs tan sério.

EUGÉNIO.- No tingues que cavilar.

AGUSTINA.- Que estigues rebò, Eugénio!

Mutis foro

ESCENA V

Eugénio; Rufino *per foro*

RUFINO.- ¿Se puede pasar?

EUGÉNIO.- Adelante, don Rufino.

RUFINO.-

Estranyat

Pero..., ¿estás de penitencia
o...? Dime lo que te pasa.

EUGÉNIO.-

Que sóc el més carabassa
que hi ha des d'ací a València.

RUFINO.-

No seas así, Eugenio.
Parece estás enfadado.
No seas corto de genio
y dime lo que ha pasado.

EUGÉNIO.-

Pués que mon pare té un gènit
que és molt mal d'aguantar.
Vol que abandone les gàbies;
no vol que vaja a enviscar.
Si quan en la faena
algo distragut me veu,
ja no tenim quiet el dia;
pués no té atra mania
que és agenollar-me en creu.
I ací té un xic que, a on el veu,
té per vida un sacrifici;
ni tinc afició a fumar
ni me domina atre vici
que és el d'anar a enviscar.
Sinse això no puc passar.
En tocar la primavera
ja no me puc aguantar
al vore tanta passera.
Està el meu cor que s'agòbia,
estic pitjor que els xiquets;
res: que per els pardalets
no pense ja ni en la nóvia.
Eixa és la meua il·lusió;

- ni de nit vaig al casino
i el que em lleva eixa afició
és matar-me, don Rufino.
- RUFINO.- Todo se puede arreglar
cumpliendo en la obligación;
tiempo hay para trabajar
y para esa afición.
¿Tienes muchos pájaros ahora?
- EUGÉNIO.- Els que veu ahí penjats.
Dos que se n'han dut ma tia,
sis verders engabiats
allà baix en l'alqueria...
- RUFINO.- Eugénio, tengo la idea
que aquel pajarito que te compré
es hembra porque no canta.
- EUGÉNIO.- Que va a ser hembra, redell!
Jo li diré lo que passa.
Pués no canta el paixarell
perquè estranya molt la casa.
- RUFINO.- Tengo afición a todo esto...
Senyalant-ne uno
- EUGÉNIO.- ¡Mira ese que bonito es!
Eixe, quan ve la passera,
tant en lo reclam s'afina,
que si el porte a la Costera
el senten de la Marina.
- RUFINO.- Entonses, ¿en caso de que
fuera hembra el que me he llevado,
ya me lo cambiará.
- EUGÉNIO.- No s'apure usté que és mascle;
si ho sabré jo que és mascle.
- RUFINO.- Bueno, Eugénio, me marchó...

Y hasta otra vista.

Siento haberte encontrado así.

EUGÉNIO.- Qui ho sent sóc jo, don Rufino.

RUFINO.- Bueno, Eugénio, adiós.

Se'n va foro.

ESCENA VI

Eugénio; a poc, Enriquito

EUGÉNIO.- Vaja falta de faena
que té este tio llandós.
Quan torne a vindre en romanços
me crec que li solte el gos.
S'endugué un paixarell mascle
d'eixos de rodilla en tierra,
i ara me ve en la història
de que si serà femella.

Girant-se al foro, crida a un xiquet que passa
Enriquito! ...Vine!

ENRIQUITO.- *Eixint*

Què mana, Eugénio?

EUGÉNIO.- Tu coneixes a mon pare?

ENRIQUITO.- Jo? Si el conec? No sinyor.

EUGÉNIO.- Tu no coneixes al tio Blai?

ENRIQUITO.- Aquell home tan reguinyós?

EUGÉNIO.- Eixe mateix.

ENRIQUITO.- Està en la tenda.

EUGÉNIO.- Mira, te donaré una perreta
si t'estàs ahí a la porta
i m'avises si el veus vindre.

ENRIQUITO.- I per què està aixina?

EUGÉNIO.- És que ara estic fent gimnàsia.

Au, no et meneges de la porta.

S'alça de terra i escomença a despenjar gàbies

Bueno, m'he fet a tindre

els braços entreoberts,

que no sé dur-los avall.

Contemplant una gàbia, molt trist

Mira si està arropidet!

Què te passa, pobret meu?

Ja sé per què estàs tristet!

Serà per vore'm en creu!

Ai, per culpa de vosatros

lo que me costa passar!

Ja podeu espabilar-se,

que ja teniu que menjar.

Quan va a penjar la gàbia, l'avisava el xiquet. Deixa caure la gàbia en terra i s'agenolla.

ENRIQUITO.- Eugénio, ja ve son pare!

EUGÉNIO.- Hala, vés-te'n. Pobres pardalets!

Enriqueto fa mutis.

ESCENA VII

Eugénio; Blai pel foro

BLAI.- Vés i aparella la burra.

Eugénio s'alça

I espolsat eixos genolls.

I a vore si te servixen

d'escarment estes lliçons.

Al vore la gàbia en terra
Ahí hi ha una gàbia en terra.
No has vist tu qui l'ha tirà?
EUGÉNIO.- No, senyor.
Plega la gàbia, la penja i fa mutis esquerra

ESCENA VIII

Blai; Pilar, per la dreta

PILAR.- Pare!
BLAI.- Fica'm pa i una cullera;
no m'esperes a dinar,
que jo me'n vaig a la tenda.
I... molt d'ojo, Pilar.
Mutis foro

ESCENA IX

Pilar; a poc, Soledat

PILAR.- *Pensativa*
Estic trista de pensar
i un gran mal humor m'acora.
I és perquè s'acosta l'hora
que Batiste em va a deixar.
SOLEDAT.- *Pel foro*
Pilar! Estàs molt a soles...
PILAR.- I gens tenia que estar.
Pués me pose a cavilar

i me se'n va l'alegria,
pensant que estic en el dia
que tu te pots figurar.

Se senten

SOLEDAT.- Ja pots comprendre, Pilar,
que serà curta l'ausència;
més... hi ha que tindre paciència,
pués ell no t'ha d'olvidar.
Si t'olvida, no t'apures,
pués hi ha penes més dures
i totes se van passar.

PILAR.- *Molt trista*

Soledat! Dius olvidar-me!
...Solament ni ho vullc pensar,
pués seria això matar-me,
si ell tinguera eixe pensar.

SOLEDAT.- Jo morir-me per un home?
Me crec que no ho mane Déu.
Que desgracià que és la xica
que del seu nóvio se creu!
Pués no ho he dit a ningú,
ni ho dic de broma ni en xiste.
Mira, Pilar, per a tu...,
t'ho dic: no m'agrà Batiste.

PILAR.- *Exaltà*

Però que és lo que me dius?
Què és lo que sent d'eixa boca?

SOLEDAT.- No te trastornes, Pilar.

PILAR.- Pués ni que estigueres loca,
a lo que acabe d'escoltar.
Què més hi ha que demanar?
Què importa que siga pobre?

P'a mi és lo millor del poble.
No té res que despreciar.
Té ganes de treballar
i dins la nostra pobrea,
que hi ha més que demanar?
Per a què vols més riquesa?

SOLEDAT.-
Pués no t'ofusques, Pilar,
que estes paraules te diga;
és un consell d'una amiga
que mal no et pot desitjar.
I en prova del benestar
que et busca la Soledat,
vaig a parlar-te molt clar
i a dir-te la veritat.
No sé si tu hauràs notat
que te ronda Visantet,
pués de tu està enamorat.
Ja saps que ell està riquet.
I s'encontra desinquet
al faltar-li el teu calor.
Li ha dit al germà Donís
que no s'encontra feliç
si no logra el teu amor.

PILAR.-
No vull ni sentir l'aulor.
Deixa'm estar, Soledat.
No desitge estar millor.
Ja tinc prou felicitat.
Ni m'enveja la riquesa
ni el que siga propietari,
pues desitge lo contrari.
Felicitat i pobrea.
I si és que a mal no te pega,

si no és açò ofendre't massa,
no fa poc el que s'arregla
els assunts dins de sa casa.
Jo, des de molt xicoteta
que prop de Batiste he estat,
sempre en la consciència neta.
Puc dir que m'ha respectat.
Com el rose s'ha gravat
he arribat hasta hui en dia,
que olvidar-lo no podria.
Passa com el mal passat.
Pués ell en mi s'ha portat
que no puc donar-li queixa.
Quan jo servia en València
un dumenge no ha faltat.
Més ara l'hora ha arribat,
que un atre això no intenta,
se deixa el poble i s'ausenta,
sols per esta, Soledat.
Si en salut pronte regressa,
ja saps que l'espere ací
i compliré la promesa
que fa anys li prometí.

SOLEDAT.-

Alçant-se

No ho prengues tan fort, Pilar;
ja ho saps; en allò que siga
sempre tens ací a una amiga
p'a lo que vullgues manar.

PILAR.-

Igualment pots confiar...
I tu... a vore quin dia
te poses a festejar.

SOLEDAT.-

No me parles de festejos,

pués hi ha tan poc que agradar
que tots me pareixen lletjos.
I, ademés, parlant-te clar,
no allargant més la madeixa,
m'he fet a estar en València,
que ací mes cansa el estar.
M'allargue a casa, Pilar,
que ma tia estarà en pena,
més tinc algo de faena
i hui la tinc que acabar.
Hasta atre rato, Pilar.

Mutis foro

ESCENA X

Pilar; Eugénio *per l'esquerra, ple de pols*

EUGÉNIO.- A on està el pare, Pilar?

PILAR.- Allà en ca la tia xurra.

Estranyà al vorè'l tan brut.

D'a on véns tan empolegat?

EUGÉNIO.- *Dissimulant*

Mira, aparellant la burra...

PILAR.-

Eixa corda i l'enfilat

veges si ho arrimes pronte,

que tens molt poquet en conte

i eres molt despreocupat.

Eugénio guarda lo que li han manat i se'n va per l'esquerra.

ESCENA XI

Pilar; Raimunda *per foro*

- RAIMUNDA.- Estàs a soles, Pilar?
- PILAR.- Mire, aseant un poc la casa.
- RAIMUNDA.- Que no m'has sentit cridar?
- PILAR.- No senyora. Que què passa?
- RAIMUNDA.- Què és lo que té que passar?
Estava jo en la terrassa,
que fa allí molt bon estar,
i m'he girat al moment
i me veig per la garbera
a Eugénio correuent.
Però, com? Com una fiera.
Jo el cride tota assustà
i m'aclame a San Valero.
Pués saps que me contestà?
Que anava per un vilero
que hi havia en la teulà.
Xica, i me cau baquetà
redolant per la garbera;
jo entre mi diguí, assustà:
Ja s'ha estrellat Cagarnera!
- PILAR.- Jo sí l'he vist quan ha entrat
que allí en lo corral estava;
tot anava empolegat
i l'atenció me llamava.
I, clar, pués li he preguntat
que era eixa pols que portava,
i en tota la melsura
m'ha dit que s'ha embrutat
aparellant a la burra.
- RAIMUNDA.- No s'haurà fet gens de bé.

PILAR.-

Molt cremà

Ai, que poca crisma té!
Bueno, estic acovardà;
i ja té els vint-i-set fets.
Pués ell no té atra cantà
que gàbies i pardalets.

RAIMUNDA.-

Pués xica, ja canviarà.

Transició

I el casorio, com te va?

PILAR.-

Com ha d'anar? De primera.

RAIMUNDA.-

Amotinant-la

Jo, al meu poc coneiximent,
no sé de tu que faria.
Faries millor casament
en qui jo a tu te diria.

PILAR.-

Retxasant-la

Pel camí que vosté es funda
crec que no hi ha res que fer;
mon marit, tia Raimunda,
és Batiste el que ha de ser.

RAIMUNDA.-

Bueno, Pilar, ahí te quedes.
Me n'he anat i estic tardant.
Està Soledat a soles
i ja m'estarà buscant.

Mutis foro

PILAR.-

Despedint-la

Hala, adió, tia Raimunda.

Pensativa

Sí que tenen en memòria,
sobretot el meu festeig.
Me pareix que, a lo que vech,
és relaix que ve a la història.

ESCENA XII

Pilar, Batiste *pel foro*

- BATISTE.- Pilar, estàs molt a soles.
En què penses tan distreta?
- PILAR.- En que sols quan me consoles
és quan estic satisfeta.
- BATISTE.- Igual me passa, Pilar.
Sinse tu no puc passar.
No pugues imaginar-te
lo que me para el deixar-te
tan a soletes, Pilar.
Jo també estaré cautiú.
Estaré igual que la planta
que es cria sempre a l'ombriu.
Pensant, pensant a tot hora
mentres estaré ausentat.
Trist
Llunt de la felicitat!
Lluntet de la teua vora!
Poc a poc s'acosta l'hora,
la que no vullc ni pensar.
No me canse de mirar-te...
Per què estàs trista, Pilar?
- PILAR.- *Molt trista*
Batiste, t'ho pots pensar.
No pare d'imaginar
i me fique hasta afligida.
Plorant
Què serà la meua vida
si me falta el teu costat?
Lo que fa la voluntat

quan al mig del cor se fica.
Pués a la més brava xica,
si l'amor té realisat,
damunt sempre té un agòbio,
i tenint prop al seu nóvio
ja té la felicitat.
Pots pensar si el té ausentat
alguna ditxa pot tindre.

BATISTE.- Quan de regrés torne a vindre
i li se fica al costat...
Voràs més ditxa i victòria
per a un home enamorat?

PILAR.- I ella se veu en la glòria
de vore que no és falòria
i la vol de veritat.

BATISTE.- És que tu has pres a xiste
tot lo que t'estic contant?

PILAR.- Ho he pres molt formal, Batiste;
sé que m'estàs apreciant.

BATISTE.- Xicotet, ben xicotet
era jo quan ja pensava;
ja el conte tenia tret
de si a ser fadrí arribava.
Com a sovint te mirava
i sempre prop ham estat,
ja fa temps ham arribat
a lo que jo ensomiava.
Quantes i quantes vegaes
des de llunt t'he vist passar.
I p'a poder alcançar
sols dels teus ulls dos miraes,
hores m'has fet esperar,

i he perdut moltes velaes.
No importa el temps matar,
sempre que es puguen contar
les hores aprofitaes.
Saps que si al teatro anava,
com te puguera filar,
oli en un cresol ja era.
P'a mi l'escenari era
la teua imatge, Pilar.
Si jo t'anara a contar
lo que jo per tu he sufrít,
crec que mai acabaria.
És poc un dia i la nit
per a deixar-te jo dit
lo que jo a tu te diria.
De voler-te tant sentia
no sé què ací dins del cor,
que hasta te tenia por
i m'entrava covardia.
Però per fi arriba un dia
que enjamai podré olvidar;
fon quan te vaig demanar
el teu amor que volia.
El meu cor s'adormia,
tu te vares trastornar,
jo a pressa me decaïa;
i quan jo logrí escoltar
un sí que me trastornava,
el meu cor se despertava,
la teua boca es sonria.
Que feliç que me sentia
en aquell dia d'abril,

quin pensament més tranquil
me deixares aquell dia.
Un ensòmit pareixia.
Quan serenitat recobre,
molt baixet el cor me diu:
en lo millor punt del poble
has buscat criar el niu.
Tu no mires importància,
però t'ho explique clar;
això que naix de la infància
és difícil d'olvidar.
T'ho dit moltes vegaes;
no estranyes la repetida;
saps que les teues miraes
sostenen la meua vida.
Més no tingues que pensar
ni dudes, ja t'ho sents ara;
mira'm tu bé cara a cara
i desvanix el pesar.
Me fas ganes de plorar.
Se m'olvida el ser bromiste,
pués ja sabràs qui és Batiste,
quan sigues meua, Pilar.
Batiste, me falta serenitat
per a explicar-te la història.
És tan gran la voluntat,
que no alcance en la memòria
per a contar-te la glòria
que senc ací al teu costat.

PILAR.-

ESCENA XIII

Els mateixos. Rosalia, *foro*

- ROSALIA.- Ave Maria Puríssima.
Una limonista por amor de Dios.
- BATISTE.- Dios la socorra, hermanita.
- ROSALIA.- Una limosna, buen hombre,
i que Dios le guarde la
galanura que tiene tan rezalà,
tanto usté como esa reina
bella que lleva a su lado.
Anda, anda, por Dios.
¿Quiere que le diga la buenaventura?
Anda... ¿se la digo, guapo?
- BATISTE.- *Donant-li limosna*
¿Cómo vas a adivinar
los asuntos de mi vida?
- ROSALIA.- ¡Josú! ¿Que si lo adivino?
Hasta er secreto le digo.
- PILAR.- ¿Tienes madre?
- ROSALIA.- ¿Que si tengo?
¡Ja lo creo!
- BATISTE.- ¿Y padre?
- ROSALIA.- Caballero, eso no lo sé,
porque verme a mi
es ver a mi madre.
- PILAR.- ¿Cómo te llamas?
- ROSALIA.- Rosalía.
- BATISTE.- Vaya nombre bonito.
- ROSALIA.- Bueno, pues verán ustedes
por qué me yamo Rosalía.
Mis padres se dedicaban a recoger trapos en los

pueblos y mi hermana mayor, que se yama Rosa, se encargaba de liar los trapos para hacer los burtos. I mi madre siempre estaba: Rosa, lía trapos...». Pero a la hora de nacer yo, se quedó diciendo: Rosa, lía...», y no pudo decir trapos. Que si llega a poder decir trapos, pues seguro que me yamarían Rosalía Trapos. Así, me yamo Rosalía.

BATISTE

y PILAR.-

Ja, ja, ja...!

BATISTE.-

És xistós...

ROSALIA.-

Bueno, ¿te la digo o no te la digo?

PILAR.-

No te molestes.

ROSALIA.-

Anda, por cinco céntimos les bailo y les canto.

BATISTE.-

Bueno, pues.

Música

ROSALIA.-

Soy la más pequeña de la tribu,
es mi sino siempre mendigar,
y, por una trsite limosnita
siempre estoy dispuesta yo a cantar.
Por las calles voy penando,
todos se acercan a mi
cuando me van escuchando,
tóos los mozalbetes
al oirme exclaman así:
Rosalía, Rosalía,
por tu gracia y simpatía
me vuelves loco de amor.
Rosalía, Rosalía,
que limosna te daría
si tú fueras más mayor.
Diciéndole la buenaventura

lo que hizo aquel joven les diré
cuando fuí a decirle el secretiyo,
¡ay, que secreto le adiviné!
Se maravilló al instante,
me cogió del brazo así
y con ojos de tunante,
aquí a la orejita
muy bajito me decía así:
Rosalía, Rosalía,
por tu gracia y simpatía
me vuelvo loco de amor.
Rosalía, Rosalía,
que limosna te daría
si tú fueses más mayor.

Hablado

ROSALIA.- Bueno, que Dios les de mucha suerte a los dos y
serán padres de una niña que tié que ganar er con-
curso de belleza. Y usted, joven,

A Pilar

a ver si también le da por decir esos de Rosalía.

PILAR.- Naixen en dents.

BATISTE.- Pilar, m'allargue a casa a per la maleta i torne en
seguida.

Mutis foro

PILAR.- No t'entretengues. Ací t'espere.

ESCENA XIV

Pilar, Eugénio, per l'esquerra, en una gàbia, que penja en un clau

EUGÉNIO.- Xica, Pilar, quan vingueres

de València, no portares
de casa els teus amos
un això de teléfano
que se posa en les orelles?
PILAR.- I p'a que vols això?
EUGÉNIO.- Que p'a què ho vullc?
P'a fer-me una ràdio.
PILAR.- Una ràdio?
EUGÉNIO.- Ja ho voràs
PILAR.- Ai, que tararot estàs!
EUGÉNIO.- Pués, xica, don Valeriano
ne té u que està encantat.
Si l'oratge li acompanya
diu que sent de fora Espanya
com de Magistre o Segart.
Cinc o sis metros d'antena,
uns orellals i res més.
Bueno, me diu que s'entera
de quan passa en el Congrés.
PILAR.- Ja no et faltava atra cosa.
Pués tu sempre estàs aixina.
Entre la ràdio i les gàbies,
llàstima li tinc a Agustina.
Mutis dreta.

ESCENA XV

Eugénio

EUGÉNIO.- Lo que adelanten els hòmens
en eixa telefonia.

Jo, no fa molt de temps,
 m'ho dien i no ho creïa.
 Jo pense moltes vegaes
 i hi ha p'a calfar-se el cap:
 Ma que anar les veus per l'aire...
 Ma que n'hi ha home que sap.
 Jo sols me guie per mi
 en açò dels pardalets,
 que també té prou de cència.
 Aunque és cosa de xiquets
 te la seua teoria
 i cavilar de barcella;
 tot un bitxo ple de plomes
 saber si és mascle o femella.
 Saber quan són les mudaes,
 saber parar l'enfilat,
 que pareixen coses tontes
 i també du mal de cap.
 És prova que açò té cència
 que quants me diuen a mi
 que estan tan trets en la cosa,
 no et cregues que està qui qui.
 Lo que és que jo tinc un gènit
 que no em fas de respetar.
 A mi, lo que m'interessa,
 és la ràdio preparar.
 Jo assentat en mecedora
 pareixeré don Central
 oint al tio que anuncia:
 Servetinal! Servetinal!...»
 De matí, a les huit i mitja,
 ja estaré ben empapat

de lo que passa en Espanya
i un poc més desapartat.
I aixina com ara calle
perquè no sé ni llegir,
jo obriré bé les orelles
per a poder bé sentir.
Entonces discutiré
en senyoritos de cència
i, si xillen molt, diré:
m'han enterat molt rebé
per ràdio des de València.

ESCENA XVII

Eugénio, Agustina, *per foro, en un cànter*

- AGUSTINA.- Eugénio, xe... què fas?
EUGÉNIO.- Mira, cavilejant en tu estava.
AGUSTINA.- Veges si jo m'ho pensava.
Per què no t'has allargat?
EUGÉNIO.- És que tinc molta faena.
Tampoc podia eixir fora.
Ja veus; no vaig arreglat.
Ademés, farà un quart d'hora
encà estava agenollat.
AGUSTINA.- Sempre estàs afaenat.
EUGÉNIO.- *Fent-li una xansa*
Calla, tros de confitura.
AGUSTINA.- Mai tindràs formalitat.
EUGÉNIO.- Aunque és escarbar-te massa,
dispensaràs la frescura.
A lo que veig, en ta casa

- només mengeu salaüra.
- AGUSTINA.- Ma que eres destarifat.
No sé eixa pregunta a on caiga.
- EUGÉNIO.- Pués perquè begueu molt aigua.
Veges si ho tens detallat.
I no cal prendre més dato;
veges en quan poc de rato
un cànter se n'hau pipat.
- AGUSTINA.- Eres més tonto que un pont.
- EUGÉNIO.- Sou baratos de mantindre.
- AGUSTINA.- Te creus que vinc de la font?
- EUGÉNIO.- Veges d'a on tens que vindre.
- AGUSTINA.- No estàs gens espabilat.
En casa poc aigua se usa;
porte el cànter al costat,
com pots comprendre, p'a excusa.
- EUGÉNIO.- Tu et creus que estic alelat
perquè tinc caràcter sério.
En quan jo tinga arreglat
tot lo que duc en critério,
crec que te convenceràs.
Entonces sí que diràs...
Ai, que listo estàs, Eugénio!
- AGUSTINA.- Què dus en lo pensament?
- EUGÉNIO.- Ai, que no ho saps, Agustina?
- AGUSTINA.- Me figure, recristina,
que és assunt del casament.
- EUGÉNIO.- Això és lo que a tu te pica.
Me crec que no tens talent
p'a endevinar-me això, xica.
A vore si ho andevines.
És un regal p'a la vida.

- Ho esperen però a muntó.
Fa gran roïdo i té eixida
des de la seua estació.
- AGUSTINA.- Mira que és difícil.
Pués el tren.
- EUGÉNIO.- Ja, ja, ja!
Tu sí que estàs feta un tren,
però és el tren correu.
- AGUSTINA.- Pués, xe, ben clar ho dius.
D'estació i que l'esperen...
- EUGÉNIO.- Mira, ara que dius d'esperar;
ta mare estarà esperant-te...
- AGUSTINA.- Però no m'ho dius?
- EUGÉNIO.- Ja t'ho diré; vullc que caviles.
- AGUSTINA.- Pués, mira, ben rebó que estigues.
Anant-s'en pel foro
És un regal p'a la vida...
Ho esperen però a muntó...
- EUGÉNIO.- Fa gran roïdo i té eixida
i topeta en un cantó.

ESCENA XVIII

Eugénio

- EUGÉNIO.- Bueno, mé te convençut
de que la tinc xiflaeta.
Jo sóc prou ben paregut.
El meu tipo és p'a xaqueta.
I si em pose a meditar
no em convé vestir de just.

Seria massa tenório
i hi hauria algun disgust
en tot açò del casório.
Sobre anar vestit aixina
encà em fan estar confús.
Bueno, tinc tan xiflà a Agustina,
que estic mirant-la en Jesús.

Mutis foro

ESCENA XIX

Pilar, *per la dreta; a poc*, Batiste

PILAR.- Raro és que no estiga ací;
suponc que no deu tardar.
Les hores menuts pareixen.

BATISTE.- *Per el foro, en tratge de marxa i una maleta*
Ja estic de marxa, Pilar.

PILAR.- El moment és arribat.

BATISTE.- Sí, el moment de despedida...
Que ratos hi han en la vida!
Alegres..., desesperats.
Tot ho tenim de moment,
menos lo que esperem ara.
Un poquet tardarà encara,
però crec que arribarem.
Quan haja de regressar,
que feliç serà aquell dia.
Entonces hi haurà alegria.
Ara, un poquet de pesar!
Però es devem alegrar.

Ja vindran les alegries.
Açò sols són quatre dies.
Molt d'ànimo, Pilar.

EUGÉNIO.- *Corrent pel foro*
Xe, Batiste! ...Tu, Pilar...
Hi ha que vore els xics i xiques
que ací van a desfilar,
pués vénen a despedir-se.

BATISTE.- A on estan?

PILAR.- Digues, Eugénio.

EUGÉNIO.- Vénen raere de mi.
Mirant al foro

Ah, mireu... Ja estan ahí.

Ix el cor. Música

COR.- Dels millors jardins del poble
ham format un ramellet
p'a que tingues un recuerdo
de mosatros, Batistet.
Venim de tu a despedir-se,
i, además, fer-te constar
que t'enrecordes del poble,
pensa que ací està Pilar.
Tots junts te visitem,
també te desitgem;
quan siga el dia de regressar,
quan siga el teu regrés
si portes molts dinés,
ja de la boda,
ja de la boda
haurem de parlar.
Quan vinga eixe dia
ham d'engalanar

el carrer de roses
de ta casa hasta la iglésia,
per a on passe, per a on passe
la Pilar.

BATISTE.- Guardaré
jo l'aroma de tota esta flor
i tindrè
el recuerdo guardat dins del cor.
Ansiaré
aquell dia en regressar
i compliré
la promesa que tinc en Pilar.

COR.- Tu, Batiste, deus complir-la,
és la teua obligació;
entonces sereu l'enveja
de tota la població.
Ai!
Pensa bé
que t'esperem ací els teus veïns;
se quedem
contemplant els hermosos jardins.
Confiem
en que tu no has d'olvidar
el regrés
p'a complir la promesa en Pilar.

Teló

Fi del Quadro Primer

QUADRO SEGON

Una plaça. Junt a ella està la casa de Pilar

ESCENA I

Soledat; *en seguida*, Enrique, *un senyor ben paregut*

SOLEDAT.- M'estranya per lo més,
perquè en la carta me dia
que a les nou ací estaria
i ell, embustero, no és.

ENRIQUE.- *Eixint*
¡Soledad!

SOLEDAT.- Enrique!
En quin ànsia t'esperava.
Me donava en què pensar.
Pués ja cansà d'esperar
a buscar-te me n'anava.

ENRIQUE.- No sé cómo eres, mujer.
No hay para tanto motivo.
Porque en cuanto a mi deber
sabes que siempre he cumplido.
No me gustan falsedades
ni hacer sufrir desengaños.
Además, en cinco años
que van nuestras amistades,
siempre complacido he sido,
pues ja sabes, Soledad,
que todo lo que has pedido
al punto te lo he ofrecido
y gustoso. ¿No es verdad?

- SOLEDAT.- Sé que tens raó, Enrique;
 en tot estic agraïda;
 però no estic satisfeta.
 Perquè el portar jo esta vida
 me fa estar molt desinqueta.
 Pués me cambia d'impressions,
 aunque tot lo que vullc logre.
 Si s'enteren en lo poble
 de les nostres relacions,
 Déu meu, lo que parlarien.
 Saps en los pobles què passa?
 No podria eixir de casa
 i en mals ulls me mirarien.
- ENRIQUE.- De eso no te has de acordar,
 pues siempre procuraremos
 que a solas nos encontremos
 y no nos vean hablar.
 Y casi para evitar
 que alguien nos vea juntos,
 mañana, a las diez en punto,
 te espero; no más hablar.
 Mañana hacia la ciudad,
 Hotel de la Buena Lumbre,
 donde tienes la costumbre.
Donant-li un billet de cent pessetes.
 Toma esto y sigue bien, Soledad.
Mutis
- SOLEDAT.- Bueno, pués hasta demà.
 Cent pessetes m'ha donat.
 Ell millor no pot portar-se;
 però mai m'ha nomenat
 l'assuntet de casar-se.
 Ai, si el poble s'enterara

de tot este engraellat.
Però lo que toca hasta ara
de res conte s'han donat.
Només haguera faltat
vore'm en esta entrevista.
Menos mal que tinc prou vista
i de res s'han enterat.
Si per desgràcia me filen
parlant en lo sinyoret,
ai!, valga'm Déu la que lien!
Sí que hi hauria ranxet.
Bueno, al poble el tinc odiat.
La capital és millor,
que et veuen en un sinyor,
siga fadrí o casat,
i ningú escarba la vida;
cada u va a sa seguida
i és la pura realitat.
Pero és dir la veritat.
Esta vida és un agóbio.
Si jo poguera encontrar
un xavalet per a nóvio
com el que té la Pilar,
de vida canviaria
i en el cor arrepentit
me pareix que compliria
en la honradés del marit.
Però lo que antes he dit...
Tenia que ser Batiste!
És difícil de lograr!
Pués té tan prop el casorio...
Ai, que ditxosa és Pilar!

ESCENA II

Soledat, Raimunda

- RAIMUNDA.- *Indignà*
Soledat?
- SOLEDAT.- D'a on ve, tia?
- RAIMUNDA.- D'encendre'm la sang, xiqueta.
La teua amistat va a pique.
- SOLEDAT.- Però diga, parle clar...
- RAIMUNDA.- Pués que he vist a don Enrique
de conquista en la Pilar.
Soledat, això està clar.
Allí, llamant l'atenció...
No paren tots de parlar.
Allí estan en l'estació
parlant de les seues cuites.
Pués tenien males risses!
Hasta el barber del cantó
no se ho ha pogut callar
i ha dit: Ja ixen els tratges
que presumix la Pilar».
Com tu saps que don Enrique
és un tio entusiasmat,
li haurà amollat els duros
i l'assunt està arreglat.
- SOLEDAT.- Fa molt poc en mi parlà
—si bé poques parauletes—,
me va donar cent pessetes
i ham quedat que hasta demà.
- RAIMUNDA.- Pués jo, a lo que he vist ara,
eixa te guanya la mà.
Ai, si el nóvio s'enterara!

S'armaria una cantà!...
Tu no sigues alelà
i no et quedes al raere.
Fes pa que el nóvio s'entere
de tot quan per ací fa.
SOLEDAT.- Tot ho crec. Iestic tan farta...

Decidida

Preparé'm tinta i paper
que vaig a escriure una carta
i tot li ho faré saber.

RAIMUNDA.- Vine-te'n prompte, xiqueta,
que t'ho vaig a preparar.
Ara vorem esta mossa
si de tu es té que burlar.

Mutis

ESCENA III

Soledat; *en seguida*, Visantet

SOLEDAT.- Vaig a enredrar la maeixa,
diguent lo que fa ella ací.
A lo millor se la deixa...
i després me parla a mi.

VISANTET.- *Eixint*

Soledat!

SOLEDAT.- A on t'encamines?

VISANTET.- Me n'he eixit a passejar,
per vore eixes coses fines
que sempre solen passar.

SOLEDAT.- Sempre ací en este rogllet,
me dones en què pensar.

VISANTET.- Sols en este rogle veig
lo que no puc olvidar.

SOLEDAT.- *En guasa*
Que te vaja bé la passa
i estigues bo, Visantet.
Jo m'allargue pac a casa,
que tinc faena un ratet.

Mutis

ESCENA IV

Visantet; *a poc*, Pilar

VISANTET.- Hui vaig a parlar-li clar
i ací li espere la volta.
Hui pareix que vaja solta
i ací la tinc que esperar.
Ara que el nóvio està ausent,
és la millor ocasió
p'a aprofitar el moment
de saber el sí o el no.

Donant-se importància

Jo tinc bones parauletes
—no és que siga milionari—,
però sóc propietari
que dispon de prou pessetes.
Si en les meues raonetes
jo me la puc conquistar,
tindrè les ditxes completes
si jo logre a la Pilar.
De que és pobra, igual me dóna.

I lo feliç que seré?
Però tindrè una xiqueta...
l'enveja de tots seré.

Mirant a esquerra

Ella! Ara o mai!

Ix Pilar, esquerra

- Tens molta pressa, Pilar?
- PILAR.- Si el saber-ho t'interessa...
Me n'he eixit a passejar.
- VISANTET.- Pués te guarde una sorpresa
si és que me vols escoltar.
- PILAR.- Ante tot, l'educació
aguardà p'a estos moments.
Jo escolte una raó;
crec que és lo més evident.
Quan se quadra l'ocasió,
tinc el gènit voluntari,
i aunque siga el més contrari
li done conversació.
- VISANTET.- Pués presta'm ara atenció,
aunque después no m'atengues.
Vullc que sàpies i compregues
lo que vaig a dir-te jo.
El meu cor botant se sent,
està com la brasa encesa,
i és que tenia gran pressa
que arribara este moment.
Ara que me tens present,
confese la veritat.
Una pura voluntat
me fa estar molt impacient.
Tot és per tu, Pilareta,

el estar tan desinquet.
Aprécia'm una miqueta!
Fes feliç a Visantet!
Pués jo, de voler-te massa,
m'encontre molt pensatiu,
aunque el cor me dicta i diu
que de buit me'n torne a casa.

PILAR.- Pués no està mal el trosset.
Pareix negoci de xiste.
És que ignores, Visantet,
que sóc nóvia de Batiste?

VISANTET.- No ignore ni he ignorat.
L'amor són buleries.
En mi millor aniries
...veges lo que has pensat.

PILAR.- *Decidida*
He pensat dir-te que no.
Més a dir m'atreviria
que de pena moriria
si fera tal traïció.

VISANTET.- Vaig a parlar-te més clar
i tu lo que vullgues fes.
Com pots compendre, Pilar,
la ditxa està en los dinés.
Crec que la cosa està clara.

PILAR.- *En orgull*
Lo que parles ja és de més.
Jo només tinc una cara.
Busca't una rica, vés!
Si està en los dinés la ditxa,
lo que parles ja és de sobra.
Jo tinc damunt la desditxa;

com ho saps, sóc una pobra.
P'a casar-se, voluntat;
lo demés, tot és un xiste.
Jo la tinc posà en Batiste,
i és tonto lo que ham parlat.
A pesar que està ausentat,
p'a ell estic compromesa.
Dispensa si t'he fallat...
Me'n vaig, que tinc molta pressa.

Mutis dreta

VISANTET.- Que te vaja bé, Pilar.

ESCENA V

Visantet; Soledat, *a poc*

VISANTET.- Si està la dona orgullosa...
Jo me la tinc que vengar.
Què s'haurà cregut la mossa?
Com estan les xavaletes!...
No sé que s'haurà pensat.
Ni ha fet cas de les pessetes...
Al revés, s'haurà burlat.
Me crec que s'ha equivocat
si en Batiste es vol casar;
jo li jure per ma mare
que li ho tinc que destorbar.

SOLEDAT.- *Eixint*

Com t'ha anat eixa entrevista?

VISANTET.- És que m'has vist, Soledat?

SOLEDAT.- Aunque no estic massa lista,

- però de tot m'he enterat.
Se casa pronte en Batiste...
- VISANTET.- Això és molt fàcil de dir.
Gran equívoc porta eixa.
Vaig a armar-li una maeixa
que la tinc que fer renyir.
- SOLEDAT.- De tot és mereixedora.
Ella para poc pagà!
S'haurà cregut la sinyora
que és del món la més templà?
- VISANTET.- Me crec que va equivocà.
- SOLEDAT.- Pués no saps lo més bonico.
Segons les demostracions,
s'ha fet en un sinyorico.
Diuen si té relacions...
- VISANTET.- Però... i Batiste?
- SOLEDAT.- Batiste no s'ha enterat.
Però tinc la trama feta.
Vullc escriure una carteta
i dir-li lo que ha passat.
- VISANTET.- Una carta és poca cosa.
Aunque vaja en l'expres...
Una notícia tan grossa
deu córrer un poquet més.
Estic encés, però en flama.
En mi eixa infàmia no cap.
Vaig a escriure un telegrama
i dins un rato ja ho sap.
- SOLEDAT.- Fes-li-ho saber a aquell pobre.
Vés, no tingues que tardar
i dis-li que ací en el poble
ja saben qui és la Pilar!

VISANTET.- Pronte torne, Soledat.

Mutis

SOLEDAT.- Hasta més tard, Visantet.
Estic plena d'alegria
de tot lo que està passant.
Me'n vaig a dir-li a ma tia
este assunt interessant.

Mutis

ESCENA VI

Eugénio, *en un roll de fil en la mà; a poc Agustina*

EUGÉNIO.- Jo me crec que en tindrè prou.
Si no... aplegue a on aplegue.
Només tinc por que si plou
serà capaç que es rovelle.
Fent les cebes, l'any passat,
en un descuit del fuster,
l'amaitiní en un grapat
i l'amaguí en el paller.
D'a on anava jo a pensar
que açò m'aprofitaria
p'a sentir els bons concerts
de radiotelefonía?

AGUSTINA.- *Eixint, foro*

Eugénio! ...Què fas tan confús?

EUGÉNIO.- Ai! La meua Agustineta!

AGUSTINA.- Vas més fort que un autobús.
Dus alguna trama feta?
Me fas estar intranquil·la.
A on vas en tant de fil?

- EUGÉNIO.- Jo? A l'enrònia, Agustina.
AGUSTINA.- Això també és p'a la ràdium?
EUGÉNIO.- *Burlant-se*
Quin desbarat, recristina!
AGUSTINA.- Lo que és que jo m'anquivoque.
EUGÉNIO.- Ai, la ràdium, quin disloque!
AGUSTINA.- Dis-ho tu que eres més sàbio.
EUGÉNIO.- P'a que ho sàpies, se diu ràdio.
Sistema ràdio-galena.
Ja falta poc a arreglar.
Ara li enxufe l'antena
i en seguideta a escoltar.
AGUSTINA.- Eugénio! I sentiràs?
EUGÉNIO.- I Claret des de Marsella.
Fica't açò a cada orella
i ja me contestaràs.
Li dóna un aparato galena
Música
Agustina!
AGUSTINA.- Ai, que bé se sent!
Convençuda estic
de que eres un xic
de cultura i sàbio.
Tinc per seguret
que al teu costaet
res m'ha de faltar.
Això és de sabuts
a ratos perduts
montes una ràdio
que se sent de lo més clar.
Quan mos radiaran
algun xarleston

- mos caurà la baba,
pués per això jo
vullguera que tu
saberés ballar;
podíem juntets
ballar molts ratets
això de la java,
ja vories disfrutar.
- EUGÉNIO.- Si es deprenguera
això de rebot...
Jo, què volguera?
Que burro sóc!
Si jo sabera
com tu ballar...
- AGUSTINA.- Fija't, vés donant-te conte
i voràs que pronte
te vaig a ensenyar.
Antes jo millor ballava;
fija't bé
açò és una java.
Si marques bé el compàs
resulta un ball molt fi.
Vine i agarra't bé de mi.
- EUGÉNIO.- Vés espai,
no faces traces...
- AGUSTINA.- Recarai,
ai, que me xafes.
Ja ham ballat prou p'a hui.
Quin colp ham de donar
quan ja la java
sapiam ballar.

Parlat

Has tingut bon pensament.
Ara sí has pres en sério
que eres un gran talent.
Eres un dimoni, Eugénio.
Vaja lo clar que se sent.

EUGÉNIO.- Tu me fees un salvatge
i entre ràdio i pardalets,
tindrem un novensanatge...

AGUSTINA.- Espera que tingam xiquets.

EUGÉNIO.- Anem-se'n els dos juntets
agarraets de les mans.

AGUSTINA.- I pareixerem xiquets...

EUGÉNIO.- Al contrari, novençans.
Mutis els dos

ESCENA VII

Pilar, pel foro; a poc, Soledat, també pel foro

PILAR.- Tres dies esperant carta!
Pense si s'haurà perdut!
Ja és dumenge; atres semanas
divendres ja n'he tingut.
Jo, que quan recibix carta,
la repasse, il·lusionà,
note que ara algo me falta...
i m'encontre angustia.
Plorant, inicia mutis i s'encontra en Soledat que ix

SOLEDAT.- A on t'encamines, Pilar?
Pareix que t'encontre trista.

PILAR.- No t'ho pugues figurar.

- Pués el tindre el nóvio ausent,
creu-me, és un desespero;
no tens atre pensament
només que vore al cartero.
- SOLEDAT.- Massa fort ho has agarrat.
El festejar així farta.
- PILAR.- Tres dies que espere carta
i encara no ha arribat.
- SOLEDAT.- No diu res de la vinguda?
- PILAR.- Son cónter és no tardar.
Me nomena en ses cartes
que em prepare l'aixovar.
- SOLEDAT.- Ja te s'acosta, Pilar.
Calla, pareix l'atre dia
en quan se vareu ficar.
- PILAR.- Huit anys farà el dia quinze
que el sí li vaig donar.
- SOLEDAT.- Bueno, el temps que a pressa passa;
huit anys que a pressa han passat.
Diuen si ja teniu casa...
- PILAR.- Ja la tenim alquilà.
L'ham preparà en temps de sobra,
perquè és té que fer una obra...
- SOLEDAT.- Entonces això ja està.
- PILAR.- Serà después de Nadal...
- SOLEDAT.- No cal que res més te diga.
Jo vullc fer-te un bon regal,
pués sempre has segut amiga...
- PILAR.- Jo, com des de xicoteta
sempre junteta en tu he anat,
igual que a una germaneta
sempre a tu t'he mirat.

SOLEDAT.- Igual a mi m'ha passat.
Ma tia em sol nomenar
—no és que tia meua siga
més no et para d'alabar—
i me diu: mai tindràs amiga
que siga com la Pilar.

PILAR.- Soledat, si m'acompanyes;
mira, me vullc allargar
ahí a casa del cartero.

SOLEDAT.- Xica, dispensa'm, Pilar,
que no puga acompanyar-te.
Fa poc m'envià ma tia.
Jo també vaig a comprar-me
assunts de perfumeria.

PILAR.- Pués adió, hasta atre dia.
Mutis foro
Que te vaja bé, Pilar.

ESCENA VIII

Soledat; *a poc*, Visantet

SOLEDAT.- El encuentro no està mal.
Ara sé més que sabia.
Té el negoci del casorio
més avançat que em creïa.
Ella molt prop s'ho confia
i, a lo millor, li passa
que el festeig li se desvia
i el casament li s'atrasa.

VISANTET.- *Eixint*
Ja estic ací, Soledat.

- SOLEDAT.- Pués has tardat, Visantet.
- VISANTET.- Pués sàpies que he adelantat moltíssim en poc ratet.
- SOLEDAT.- Què curta ha segut l'ausència. I en poc rato tant has fet?
- VISANTET.- He demanat conferència i he parlat en Batistet.
- SOLEDAT.- Això ho dius de mentiretes o ho dius per fer-me parlar?
- VISANTET.- M'ha costat moltes pessetes, però ho he pogut lograr. Li he contat lo que passa; millor dit, lo que ha passat. Es veu que estava indignat. En lo parlar se notava. Pareixia que plorava; estava desesperat. Solament m'ha encarregat que li tinga molt de cónter. Ell diu que vindrà molt pronte; con que ja ho saps, Soledat. Ara escampem-ho pel poble. Que sapien qui és la Pilar. Ara vorem si jo logre la fama de ella tacar.
- SOLEDAT.- Ma tia ja va de ranxo. No té atre dolor de cap. Jo crec que antes de dos dies casi tot el poble ho sap.
- VISANTET.- I la nit que anem de juerga, tots els amics anirem a cantar-li allí a sa casa tot lo que d'ella sabem.

SOLEDAT.- *Mirant*
Anem-se'n, que ve Pilar.
Mira-la allà en el cantó.
Si ací mos veu de plantó,
donarem en què pensar.
Mutos els dos

ESCENA IX

Pilar; *en seguida*, Rufino; *después*, Eugénio

PILAR.- Pense que si estarà mal,
que bé cap en lo possible.
Perquè tardar tant a escriure
sembla que és mala senyal.

RUFINO.- *Eixint en un pardalet*
Muy buenas. ¿No está su hermano?

PILAR.- Mire-lo; el veu allà?

RUFINO.- Si usted quisiera llamarlo...

PILAR.- Ara li ho diré i vindrà.
Mutis

RUFINO.- El que me pasa con razones...
El, con toda su idiotez,
se ha empeñado que esto es macho,
i creo que no lo es.

EUGÉNIO.- *Eixint*
Bueñas, senyor don Rufino.

RUFINO.- *Donant-li la mà*
Hola, Eugénio. ¿Cómo va?

EUGÉNIO.- Creurà que d'allà el casino
he dit jo: qui no dirà

- que aquell pareix don Rufino
en lo pardalet en la mà?
- RUFINO.- Y no te has equivocado.
Pués vengo a decirte
que el pajarito no me canta,
i quizà esto no lo crea.
- EUGÉNIO.- Això ho causa la vellea.
Agarrant el pardalet.
Perquè jo me crec que és mascle.
Jo en tinc u que ni un gramófono.
- RUFINO.- ¿Y qué haremos para que cante?
- EUGÉNIO.- Jo estic per aconsellar-li
que p'a cantar fort i en tono
no hi ha res com empeltar-li
les glanduletes del mono.
- RUFINO.- *Indignat*
Eso es que usted se chunguea.
- EUGÉNIO.- Pués, sinyor, p'a la vellea...
- RUFINO.- ¿Por qué no me lo cambia
por un macho de los suyos?
- EUGÉNIO.- Xe, mire, apanye's com puga.
Vosté ho mira molt palpable.
Si només tinc una burra
i encà està sempre en l'estable.
- RUFINO.- Pero, hombre, si yo digo
un macho de pajaritos.
- EUGÉNIO.- Ja estem entesos, repatxo.
Jo he dit això de la burra
perquè en València un matxo
és el marit d'una mula.
Transició
Farà deu o dotze dies

- sí que s'haguera alegrat.
 N'agarrí dihuit dotzenes.
 Bueno, trenquí l'enfilat.
- RUFINO.- Y muchos serian machos...
- EUGÉNIO.- *Xillant*
 Pardalets!
 Ma que matxos en enfilat.
- RUFINO.- Usté a mi me ha timado,
 pero lo passará mal.
- EUGÉNIO.- Usté és un maleducado,
 per no dir-li animal.
 No hay derecho por un pardal
 lo que usted me ha faltado.
- RUFINO.- Pues le llevaré al juzgado.
- EUGÉNIO.- Vosté, llevar-me al bado?
- RUFINO.- Me ha sacado las pesetas
 y me ha resultado hembra.
- EUGÉNIO.- Este voldrá que el mamprenga.
- RUFINO.- Ya habrá quien le cite a sitio
 que el dinero abonará...
- Mutis*
- EUGÉNIO.- Llàstima no retratar-lo
 en lo pardalet en la mà.
 Que tio més romancero;
 només parlant-me de matxos.
 Ni que fora un potrero.
 Jo crec no ser egoiste;
 deu quinzets li fiu pagar;
 lo que toca els pardalistes
 de tot tenim que tocar.
 No en passen? U se sofoca;
 i quan ne solen passar

se resseca u la boca,
i és de tant de reclamar.
Esta-te en la barraqueta.
Vés-te'n sempre matinet.
I si fa tramuntaneta,
allí te geles de fred.
Tinc pardalets i enfilat,
i al pedre molta faena,
ve mon pare molt cremat;
después que em calfa l'esquena,
me fa estar agenollat.
Si tindrè que contar jo...
Pués no és que siga embustero.
Se necessita afició
p'a poder ser pardalero.

Mirant

Ja ve la tia Raimunda
conversant en Visantet.
Me'n vaig antes que me vegem.
Que tia per dos quinzets!

Mutis

ESCENA X

Raimunda i Visantet

VISANTET.- Jo crec que ho sap tot el poble.

RAIMUNDA.- I que pronte s'ha escampat.

Hui no se parla d'atre
en la plaça del Mercat.

Encà hi ha qui no s'ho creu.

Hui jo a una li ho contava,

que ho puc dir en alta veu,
i em diu una que escoltava:

Xica, mireu com parleu».

Mira, m'ha posat nerviosa
i al remat ha dit: callem.
Se creurà la buena moxa
que ho direm perquè voldrem?

VISANTET.- Pués ja vorà com Batiste
en vindre no tardarà,
quan en ella s'entreviste
vorà lo que passarà.

RAIMUNDA.- I son pare açò ho sabrà?
O farà com qui no ho sap.
Bé hi ha un ditxo que sol dir
que no hay peor sordo
que el que no quiere oír.
El tio Blai a la tenda
i l'Eugénio a enviscar.
D'a on han d'eixir les garrofes?

VISANTET.- És precís; de la Pilar.
Ma que les xiques enganyen.

RAIMUNDA.- Més no totes, Visantet.
Tens ahí a ma neboda...
Mira si ho tens ben propet.
Així siga el més amic
per molt poquet que li falte,
no li s'arrúa el melic.

Li sol cantar les quaranta.
Per això estic satisfeta
i a soles la puc deixar,
perquè això és una xiqueta
que se sap molt bé guardar.

VISANTET.- I no ha eixit festejaora.

- RAIMUNDA.- Ella diu que això és nugassa.
VISANTET.- I és el conte que se fa
que el dia de demà, si es casa,
com ara mai estarà.
- RAIMUNDA.- Bé ho pots dir, Visantet.
Me la mire com a filla
i estic de lo més contenta
de que tan aspra ella siga.
Ni pensa en festejar.
Viu de lo més tranquil·leta.
Ella, faena i menjar,
i s'encontra satisfeta.
- VISANTET.- No pensa com la Pilar;
eixa sí que va forteta.
- RAIMUNDA.- Encara era una xiqueta
quan se posà a festejar.
- VISANTET.- Això és lo que s'ha trobat.
Que ha festejat se pot dir
però encara ham arribat
a sentir-li un bon sospir.
A pesar de que no és boba...
Però crec que este viatge
no menjarà xocolate,
en tan prop que es veu la boda.
- RAIMUNDA.- La boda que ella ànsia,
no sé per què, Visantet,
me crec que li se fa rància
en quan vinga Batistet.
- VISANTET.- Eixa se queda p'a tia.
- RAIMUNDA.- Mira que seria feta.
I ben refàcil seria;
com se sap la faeneta...

- VISANTET.- Pués quansevol xavalet
se carrega en eixa peça!
Sobretot un plateret
de segon o tercer mesa!
I qui ho anava a pensar!
Un cas és molt célebre...
- RAIMUNDA.- D'a on menos te penses
salta la llebre.
Tu et creus que estant en València
la vida es pot escarbar?
I del modo que vestia
molt donava en què pensar.
A tota moda i crià.
Bé pots dir allà a on vages
que d'una trista soldà
se poden fer poquets tratges.
- VISANTET.- Anem-se'n, tia Raimunda;
poc viurà qui no ho vorà.
- RAIMUNDA.- Anem-se'n, xiquet, a casa.
Lo que sea sonarà.
Mutis

ESCENA XI
Blai, *pensatiu*

- BLAI.- Tots me miren per a on passe.
No me volguera enganyar,
però he sentit una frase
indirecta a la Pilar.
Haurà renyit en el nóvio?

Però no; no haurà renyit.
Crec que és un assumt més grave,
a lo poc que jo he sentit.
Quan té que sufrir un pare!
Ara és quan estic estic pensant
la falta que fa una mare!
Ara és quan vaig recordant
les paraules que sentia
a tall de morir! Pobreta!
Casi agonitzant me dia:
 Tinc conte d'eixa xiqueta...»
Que gravat tinc aquell dia!
Que orgullosa s'encontrava
en la seua Pilareta!
ja mig moribunda estava
i en la veu molt fosqueta
així encara exclamava:
 No podràs tindre la ditxa
de dir-me mare, Pilar!
En quina pena te deixe;
si ja no puc ni plorar».
I mirant a la xiqueta,
sinse aliento p'a parlar,
donà un sospir d'agonia
i a soles mos va deixar.
Me se va apartar la sombra
que cubria el meu amor;
me quedí com eixa fruta
que no li encontres dolçor!
Se me aumentava el dolor
sols de vore a la xiqueta
que li faltava el calor

d'aquella pobra mareta!
Com a obligació de pare,
per a criar-la he sufrít,
aunque el goig ja no és cumplit
al vore-la sinse mare!
A pesar de que tot siga,
a ratos me sent content,
i és de vore a ma filla
que m'alegra el pensament.
Una sombra que m'ampare
en l' hora de morir,
ja que no tinc a sa mare.
Pero me toca sufrir.
Me disguste i me malogre
quan passe i solc escoltar
les murmuracions del poble.
Ja saben qui és la Pilar!
Aunque ignore lo que siga,
però me causa dolor.
Li ho preguntaré a ma filla;
però no; no tinc valor.
Aumentaré més la pena.
Jo a soletes sofriré;
sufrir me toca...
Quan Déu vullga
ja ho sabré!
Però és molt trist per a un pare
que galà no fora ara,
pués per culpa d'una filla
tindrè que amagar la cara.
No; jo dec pronte desfogar-me,
jo dec pronte preguntar;

no tinc per què amagar-me.
Vullc xillar... Vullc xillar.
Me'n vaig. Si l'atenció llame,
pronte vaig a desfogar,
pués ja estic fart de xarraes.
Més ja no puc aguantar.
Pués vullc saber per què diuen:
ja saben qui és la Pilar!»
Mutis esquerra

ESCENA XII

Pilar; *a poc*, cartero; *después*, Soledat.

PILAR.-

Eixint

Pare! ...Escolte'm, pare!
Pareix que no m'ha sentit.
Jo, per a mi, va enfadat.
Que haurà begut en la tenda?
Segur que està marejat.
Ai, Déu meu! Que ansiosa espere
notícies d'ell recibir!
Jo aixina me desespero.
Més ja no puc resistir.

Apareix el cartero.

CARTERO.-

Senyorita Pilar Ibáñez.
Un telegrama. Bueno, adiós.

Mutis

PILAR.-

Adiós. Deu ser Batiste.
Llig el telegrama
Te odio, mala mujer».

Què me dius? M'odies? Per què?

Però si no he fet motius...

Plorant

Ai, que paraules me diu!

Però, Déu meu, què me passa?

Si la vista estic perdent!

SOLEDAT.-

Eixint

Pilar, què te passa?

PILAR.-

No ho sé. No ho sé.

SOLEDAT.-

Si has canviat de color!

PILAR.-

Telegrama de Batiste.

SOLEDAT.-

I què te diu?

PILAR.-

Que me odia.

SOLEDAT.-

Això te diu? Mal home!

PILAR.-

Batiste!

Cau desmaià sobre Soledat

SOLEDAT.-

Mal home!

PILAR.-

Batiste!

Teló

Fi del Quadro Segon

ACTE SEGON

QUADRO PRIMER

La mateixa plaça del quadro anterior, però de nit

ESCENA I

Al alçar-se el teló ix una ronda

Música

COR.- Oye el cantar
del mocito que viene al nacer la aurora,
a despertar
y a decirte cantando que a ti te adora;
al escuchar
las palabras de mi canción,
piensa que te amo de corazón.
Hasta mi guitarra
comprende que son canciones de amor;
al comprenderlo suena mucho más mejor.
No hay nada en el mundo
como despertar
cuando amanece el día
oyendo cantar.
Va el día a amanecer
antes de irme de aquí
quiero otra vez repetirte así:
Oye el cantar... (etc.)

Tras la ventana
está la moza mirando a su rondador
y sonríe porque está cercana;
pensaràs algun tiempo
cuando una ronda oirás pasar,
este canto cuantas veces te hará recordar.

Se'n van

ESCENA II

Visantet i vèrios fadrins, *que van de juerga.*
Porten guitarres i entren en la plaça en crits de bon humor.

Parlat

VISANTET.- Hau notat que fa fresqueta?

FADRÍ 1.- No xilles, si mos sent ella...

VISANTET.- Vinga, trau eixa botella
i es farem una copeta.

Trauen la botella. Ell va a beure

FADRÍ 1.- Que brinde Visantet!

TOTS.- Que brinde!

VISANTET.- Vaig a brindar!

Brinde jo per esta copa
que energia em va a donar,
per a cantar una copla
que crec que vos va a agradar.

TOTS.- *Aplaudint*

Viva, bravo!

VISANTET.- És de raó que en la plaça
alegrem el veïnat

FADRÍ 2.- i anem a fer el estreno
de tot lo que ham ensajat.
Però quan cantes la copla?
VISANTET.- Ara en seguida, xaval.
Però, a continuació,
devem tots juntets cantar,
después de que cante jo.
Ja se podeu preparar.

Música

Pilar, la més guapa d'este rogle,
fa temps donà que parlar;
menos mal que ací en el poble
ja sabem qui és la Pilar.

Tots aplaudixen i jaleen

A la porta de ta casa
venim a fer-te cantà
p'a que sàpien en la plaça
que eres la privilegià.
La teua història és llargueta,
l'ham d'escriure en paperets;
lo que eres tu, Pilareta,
ho sabran hasta els xiquets.
Si estàs desperta
pots escoltar.
Estes coples que a la porta
te van a cantar.
No crec que estes coples te van a agradar.
Si estàs desperta
vas a escoltar.
Hi ha xavala que si el nóvio
el té ausent, p'a ella és igual;
pronte en busca u de pessetes

d'eixos de la capital.
Però les ditxes s'acaben
quan menos s'ho pensa u.
A lo millor li s'escapen
i es queda sinse ningú.

Fan mutis

ESCENA III

Blai; *después*, Sereno

- BLAI.- Males persones!!
Si jo fora jove
s'acabàveu de burlar,
i encà que anara a presili
me l'havíeu de pagar.
Ja estic fart de tanta burla.
Que què serà la Pilar?
Murmuracions entre el dia,
insults i cançons de nit.
Hasta cert punt, u arriba
casi a estar avorrit.
Males llengües!!
- SERENO.- *Eixint*
Molt bona nit, tio Blai.
- BLAI.- P'a d'alguns; que p'a mi, no.
- SERENO.- Eh? ...Com s'explica?
Pareix que estiga indignat.
- BLAI.- Estic mirant que els apoya
la mateixa autoritat.
- SERENO.- Pués si no parla més clar...

BLAI.- Clar com l'aigua t'ho voràs.
 Tinc ací en casa una xica,
 com ho saps, és la Pilar;
 ja fa uns dies en el poble
 d'ella molt solen parlar.
 El per què, no ho sé; ho ignore
 i a mi me fan sofocar.
 Hi ha ratos que hasta plore
 perquè no ho puc soportar.
 Mire, ja és que ni gitat
 me crec que no podré estar-me;
 vénen a desinquetar-me
 burlant a l'autoritat.
 Ací fa poc han estat,
 pués cantant han insultat,
 que no vullc ni enrecordar-me.
 Encà seguixen la ruta;
 no estan molt lluny d'este rogle.
 Per lo vist, no hi ha justícia.
 Ells són els amos del poble.

SERENO.- Tinga pacència, tio Blai.
 Xavalets del cap volat.
 Demanen eixir de música...
 Què va a fer l'autoritat?
 Pacència i tranquil·litat.
 Vaja i gite's, tio Blai,
 perquè se pot costipar;
 ara els eixiré a l'encontre
 i jo els faré retirar.

Mutis

S'ou cantar l'aurora

BLAI.- Que bonica és l'aurora!

Que glòria sentir cantar!
Però és p'a qui no té penes!!
Perquè a mi me fa plorar!!

Mutis

ESCENA IV

Eugénio, *en gàbies*

EUGÉNIO.- Pués no m'havia adormit?
I és que ho fa que ensomiava.
Vaig anar al cine anit
i ja tardet me gitava.
Me'n vaig, que hui vaig lluntet.
Hi ha gent en la carretera.
Me'n vaig poquet a poquet,
que hui haurà gran passera.

Mutis

ESCENA V

*Ix la tia Raimunda en una criatura i la deixa en la porta de Pilar.
En seguida se'n va. Pausa. Ix Pilar mentres toca l'alba. Va a missa.
Queda sorprenguda al vore al xiquet, que plora.*

PILAR.- Què és lo que veig? Una criatura.
Serà un moment de locura...
El que ha comés esta acció
de Déu no alcança el perdó
i en el cor no té ternura.

Que mala mare serà
la que fer això intenta.
Un àngel sinse defensa.
Quin castic mereixerà?

Contemplant el xiquet

A la porta de ma casa
justament t'han reflat!
Verge al peu de la Creu,
doneu-me serenitat!
Per augmentar-me la pena
tal volta ací t'han deixat;
per a ocultar una honra
atra honra s'ha empanyat.
Quan ací me l'han deixat
serà perquè a mi me toca.
Jo no tinc el cor de roca
com el té el que l'ha olvidat.
Jo el tindré i no m'amague.
Que em difamen no m'apura.
Ja que no podrà dir pare,
té igual que esta criatura
me diga mil voltes mare,
sabent Déu que jo sóc pura.
Pués si la gent me murmura,
a tot estic decidida.
Murmurà de tots seré,
però dir sempre podré
que a un ser li he donat la vida.
Anava en gran devoció
a oir la missa primera;
primer és l'obligació.
Ja aniré a missa raera.

Mon deure és ficar-me en casa
i cuidar-lo com una mare
i, ademés, dir-li a mon pare
este atropell que me passa.
No tinc ni serenitat.
Ne tinc per a desinquetar-me.
Tot açò està intencionat
solament p'a deshonrar-me.
Que me maltraten,
mal cor tindrà el que açò intenta.
Que m'odien; jo, inocenta;
tot m'és igual en la vida.
Sóc una flor marxità.
Sóc de Batiste avorrida.
Què més tinc que esperar ja?
Vullguera voré'm vengà,
aunque molt de temps tardara.
Que poguera alçar la cara
a on tant me l'han acatxà.
Pareix que me dicte el cor
que m'amague dins de casa,
tot el bé possible faça
que este àngel és un tesor.
Déu farà sols la sentència
al que ha comés esta acció;
espere que esta raó
tinga la seua clemència.
Doneu-me molta pacència
per a poder soportar
les calúmnies que en el poble
ara me van a ficar.

S'agenolla.

Jo ací en terra agenollà
no vullc més que demanar:
fes que sàpien en el poble...
que sàpien qui és la Pilar.

Teló

Fi del Quadro Primer

QUADRO SEGON

Interior de casa Pilar

ESCENA I

Eugénio, *donant-li biberó al xiquet*

EUGÉNIO.- Tira-li bollets a Gildo.
Ja has papat prou, redell!
No estarà gros el xiquillo...
Si mama més que un vedell.
Li amorres el biberó
i, a penes sent l'aulor,
fa més roïdo quan xupla
que l'avesper d'un motor.
Ningú em lleva la quimera
que li sembla i no és poquet.
Este té tota la cara
de l'aguacil de Carlet.
Mira si està poc quietot.
Observe en este xiquet
que quan més quietot està
es quan més a gust m'arrea
una bona pissarrà.

ESCENA II

El mateix; Agustina, *foro*

AGUSTINA.- Què fas, Eugénio?

EUGÉNIO.- Mira, tenint al xiquet.

- I que no pare jo tou.
Quan me manes tindre els nostres
ja no me vindrà de nou.
- AGUSTINA.- D'ací que arribe allà...
- EUGÉNIO.- Déu sap quan pronte, Agustina.
Tu, esta-te preparà.
- AGUSTINA.- Jo preparà? Recristina!
- EUGÉNIO.- Sí, preparà, Agustineta.
Jo no t'ho volia dir;
p'a que estigues satisfeta
t'ho dic i fora patir.
Al pare, despús-ahir,
li vaig dir: jo, quan me case?
Ell, al sentir eixa frase,
molt humilde me va dir:
 Me crec que poc tardaràs.
Des de hui te fas saber;
sàpies, pués, que et casaràs
el trenta-u de febrer».
- AGUSTINA.- Tan pronte? Això com pot ser?
- EUGÉNIO.- Pués és com t'ho he contat.
Al vore'm en lo xiquet
i saber lo que ha passat
te creuràs, tu, Agustina,
que me pense ser casat.
- AGUSTINA.- A vore, porta el xiquet.
- EUGÉNIO.- No el toques, que està atroncat.
- AGUSTINA.- Vaig a donar-li un beset.
 El besa
- EUGÉNIO.- Ja casi l'has despertat.
- AGUSTINA.- Casi. Eugénio, me'n vaig jo.
Ja saps que hui ve Batiste?

- EUGÉNIO.- Què me dius?!...
- AGUSTINA.- Hi ha més gent en l'estació...
- EUGÉNIO.- Pués, mira, jo no ho sabia.
- AGUSTINA.- Saps a qui he vist també jo?
A Soledat i a sa tia.
- EUGÉNIO.- Però, què m'estàs contant?
- AGUSTINA.- Allí en el mig de la via
estan les dos esperant.
Que coses s'estan mirant.
Si no ho vera no ho creuria.
Ai, si ho sabera Pilar!
- EUGÉNIO.- No estranyes que algú li ho diga.
Veges si te pots fiar
del parabién d'una amiga.
Pués ne té p'a no mirar-lo,
al vore lo que ha passat.
I encara se'n va a esperar-lo.
Sí que cumplix en son deure.
I és que l'ha anat a esperar?
Pués a quansevol fa creure
que vol ella a la Pilar.
- AGUSTINA.- De ningú te pots fiar.
En ta vida secret digues.
Veges si ara ho tens clar.
Són tota la vida amigues...
Bueno, no ho vullc ni pensar.
Eugénio, me'n puc anar?
Vindràs més tard a buscar-me?
- EUGÉNIO.- Jo, que no vinga Pilar,
ja ho veus, no puc bellugar-me.
- AGUSTINA.- Bueno, pués hasta més tard.

Mutis foro

EUGÉNIO.- Adiós, adiós, Agustina.
Hui ve Batiste! Serà veritat?
Pareix que siga mentira
lo que tot ha canviat.
Tremole que en ma germana
tinga alguna discussió.
Jo, clar, la dec defendre,
perquè d'ella és la raó.

ESCENA III
Eugénio; Pilar

PILAR.- Ha plorat el xic?
EUGÉNIO.- Ja fa rato està dormint.
PILAR.- Porta'l, pués, i el gitaré;
si tu vols, t'n pots anar.
EUGÉNIO.- Tin-lo i me n'aniré.
Vés alerta no es desperte.
Espera i el besaré.

Mutis

ESCENA IV

*Pilar; Batiste. Ella contempla al xiquet mentres entra Batiste
sinse que Pilar l'haja vist. Después ella entra a gitar al xiquet
i, quan ix, queda molt sobresaltà al vore a Batiste.*

BATISTE.- No m'han enganyat!
Un xiquet en sons braços!

PILAR.-

Suplicant

Batiste!

BATISTE.-

No em digues Batiste!

PILAR.-

Batiste!

BATISTE.-

No tens honra ni vergonya.

Tot ho has perdut!

PILAR.-

No m'ofengues.

BATISTE.-

T'odie més que a la ronya
i odie tot lo que t'he volgut.

PILAR.-

Però dis-me, què te passa?

Me dones en què pensar.

BATISTE.-

Encara ixes de casa
a on tant tens que amagar?

PILAR.-

Però... per què me dius?

BATISTE.-

Calla, que vaig a parlar;
i obri les orelles!

Pausa

Xicotet, ben xicotet
era quan en tu pensava;
però mai me figurava
que em passara este caset.

Pilar se sent molt afligida i fa com qui no l'ou

A on està lo que em volies?
Tot una farsa ha segut,
pués ara m'he convençut
que tot eren buleries.
Huit anys m'has entretingut
i després m'embarques fora
per aprofitar l'hora
de fer tot lo que has volgut.
Ja s'ha vist el resultat.
No has tengut patà perduda.

Un poc massa has avançat.
Ja tens l'honra perduda!
PILAR.- Això si que no!!
BATISTE.- És en vano que m'ho negues.
Ha sonat la veritat.
M'ho dien i no m'ho creïa.
Ja ho he vist quan he arribat.
Tinc el cor tan excitat
i és de no poder vengar-me.
No volguera enrecordar-me
i olvidar lo que ha passat.
Si hasta pareix que ensomie...
Però no; és realitat.
Déu m'ampare i que me guie
per camí més acertat.
Adiós ja, felicitat,
que tan propet te mirava!
Tot s'encontra desviat!
Per a què jo treballava?
Per a què me sucumbia
de portar la vida estreta?
Per què ni tan sols dormia
pensant en esta terreta?
Si Déu sabia el destí,
lo millor que haguera fet,
haver-me estrellat pel camí
antes que vore'm ací
en un quadro tan funest.
Cartes d'amor m'escrivies,
jo mil voltes les besava.
Però d'a on jo em pensava
que tot allò eren falsies?

Esperances i alegries,
ensòmits de ditxa i glòria.
Ja passaran aquells dies!
Que llarga serà la història!
Per a què jo m'he ausentat?
Per a casar-me, creïa.
La voluntat m'ha enganyat!
S'ha marxitat l'alegria!
Déu faça que aplegue un dia
que me la puga vengar;
entonces serà Batiste
el que se podrà burlar.
Ara me costa amagar-me.
Ara jo seré burlat.
Pués la jure per ma mare...
que m'has de vore vengat.
Crec que t'estarà careta
la passà que tu m'has fet.
Ja tens la ditxa completa!
Ara ja tens un xiquet!
Pués no és ocult el secret.
El pecat tens a la cara.
Que vinguen a dir-me ara
que és broma lo que m'has fet.
Tu t'has burlat d'este pobre,
però me l'has de pagar.
Menos mal que ací en el poble
ja saben qui és la Pilar.
Serà meua la victòria;
no té res que dir ningú.
És el contrari de tu,
que tens molt llarga la història.

Ja pots tindre en la memòria
esta trista despedida.
Ja ha donat fi aquella glòria
al canvi de nova vida!
Tu amansida ploraràs
i m'ansiaràs mil vegaes.
Però no; tot és debaes.
De mi més no et burlaràs.
En mi ja no has de parlar.
Ja estic massa fart de xiste.
Ja sabràs tu qui és Batiste.
Adiós p'a sempre, Pilar!
Mutis. Pilar plora.

ESCENA V

Pilar; Agustina

AGUSTINA.- Pilar, xica, per què plores?
PILAR.- Que mala estic, Agustina!
AGUSTINA.- Vinga i no sigues aixina.
Tu no fas més que plorar.
No sigues tan infeliç
i tira-ho tot a rodar.
PILAR.- No, no puc de cap manera.
Ací he tingut a Batiste.
M'ha mamprés com una fiera.
Lo que ha volgut m'ha insultat.
Només saber jo volguera
el que l'haja amotinat.
Jo no sé com m'he aguantat.

I tot per voler-lo massa.
Ai! La Mare de Déu faça
que sone la veritat.
Creu-me, estic acovardà.
Lo que és calúmnia ja és massa.
És molt gros lo que me passa.
AGUSTINA.- Si te despatxa, a ma casa;
no estigues acovardà.

ESCENA VI

Les mateixes; Blai, *indignat*

BLAI.- Tinc el cap com un tabal.
Lo que aguante ja és de més.
PILAR.- Pués encara el tinc jo més
i no he comés ningun mal.
BLAI.- No me contestes i calla,
pués me crec que clar està.
Quan el ditxo ho diu, no falla.
Quan el riu roïdo fa,
és que aigua portarà.
Ja he sentit a Batiste.
Crec que prou bé s'ha explicat.
La raó demostra tindre.
Prova que no has contestat.
Pués vaig fartant-me massa
de dur la cara acatxà;
pués pareixerà esta casa...
No dic què pareixerà!
PILAR.- Pués digau d'una vegà
i acabarem de sufrir.

BLAI.-
 Pués crec que t'ho vaig a dir,
 ja que estàs tan alterà.
 Antes de vindre tu a casa
 havia molta quietut.
 Res se sentia en la plaça.
 I des de que tu has vingut
 açò tot ha canviat.
 Ara ja m'he convençut
 de que tot és veritat.
 Ara ni dormim de nit;
 rondalles ací en la plaça...
 Bueno, pareix esta casa...
 casi, casi... Que no ho dic!
 No haguera cregut jo mai
 a lo que al fi arribaria.
 Tots volien al so Blai.
 Tot viviente me volia.
 Però a un extrem s'ha arribat
 que ben claret se veu ara.
 Tots me roden ja la cara!
 He fet jo alguna maldat?
 De tot eres la culpable;
 i, si no, el poble ho dirà.
 La cosa està prou palpable,
 no puc de casa eixir ja.
 Però tot s'acabarà
 antes que es faça de nit.
 Pots buscar on alojar-te.
 A dir-t'ho m'he decidit.
 Més ja no puc aguantar-te.
 Aneu-se'n tu i el xiquet.
 Deixeu-me tranquil en casa.

Ja és hora que estiga quiet
i que s'aquete la plaça.
Al poble vullc fer mirar
que jo les maldats no ampare.
No puc ja més tolerar.
Ara sabran qui és ton pare.
Quan vullgues pots arrear!

Mutis interior. Pilar plora

AGUSTINA.-

No plores; no faces cas.

PILAR.-

És molt trist lo que me passa.

AGUSTINA.-

Agarra el xiquet al braç
i se n'anem a ma casa.

Pilar mutis a pel xic

Si Eugénio parla, que parle.
Que m'olvida? M'és igual.
Vullc defendre jo a esta xica,
ja que la volen tan mal.
I lo que a mi me rebenta
i me fa estar indignà
és que ella està inocenta
d'a on tant la difamà.
Té la culpa Soledat
de lo que passa en Pilar.
I tot a causa la enveja.
Perquè ausaes que està ben clar.
Clar, està loca en Batiste...
Veges lo que ha d'esperar!

ESCENA VII
Agustina; Eugénio

- EUGÉNIO.- Tu per ací, Agustina?
A estes hores és estrany.
- AGUSTINA.- És que no m'hauràs vist mai?
- EUGÉNIO.- Per què contestes aixina?
- AGUSTINA.- Perquè me dóna la gana.
Ja estarà content ton pare,
despatxant a ta germana.
- EUGÉNIO.- Agustina, ho esperava.
Mon pare està indignat.
Tot açò ja m'ho pensava.
És molt lo que s'ha parlat.
- AGUSTINA.- És molt lo que s'ha mentit.
Però el mal se castiga.
Tu estàs en lo que t'he dit?
- EUGÉNIO.- Xica, i què vols que te diga?
- AGUSTINA.- Ah! ...Encara estàs dudós?
Ara que aixina te portes,
ahí es quedareu els dos.
A ma casa no t'acostes!
- EUGÉNIO.- Si ja s'anem a casar!
- AGUSTINA.- Despatxant a ta germana
jo no vullc ni festejar.
- EUGÉNIO.- Ara que series ama...
No te vols en mi casar?
- AGUSTINA.- Jo m'emporte a ta germana,
i si el pare vol parlar,
me diga lo que me diga,
ell lograr no ha de poder
el vore a la seua filla

abandonà en el carrer.
Ja poden buscar crià
per a escurar i la cuina,
que lo que toca a Agustina,
a ta casa no anirà.

EUGÉNIO.- I si el pare aixina ho mana?
Què és lo que tinc que fer jo?

AGUSTINA.- Pués defendre a ta germana
i defendràs la raó.

EUGÉNIO.- Això és lo que no sé jo,
si la té o deixa de tindre.
Tu mira el teu pervindre
i lo demás s'acabó.

AGUSTINA.- Vés-te'n, que no et veja ací,
no sigues tan tarambana.
O defens a ta germana
o no t'acostes a mi.

EUGÉNIO.- Adió, Agustina, adió.

AGUSTINA.- Adió, que n'hi ha p'a rato.

EUGÉNIO.- S'ajuntarem pronte els dos?

AGUSTINA.- Vés-te'n, que me dónes pato.

EUGÉNIO.- Adió, Agustina, adió.

Mutis dins casa

AGUSTINA.- Ja ho crec que vindrà a ma casa.
Què s'haurà cregut son pare?
Ai, si visquera sa mare
i vera tot lo que passa!

ESCENA VIII

Agustina; Pilar, *en el xiquet*

PILAR.- Hala, anem-se'n, Agustina.
AGUSTINA.- Impacient estava, Pilar.
PILAR.- L'hora ha arribat ja
d'agarrar el camí,
de seguir el meu destí,
transida, desesperà!
Tot se cau damunt de mi!
Ja se m'aubert eixa porta!
Sóc despatxà com un gos!
No sé que serà dels dos!
Tenen la consència morta!
Però seguirem la senda
que Déu mos té destinà!
Ell sap que sóc inocenta!
Adiós, casa a on jo naixquí!
Ahí me deixà ma mare!
Ahí és a on m'ha sentit
tots els insults de mon pare!
Ja que en eixa casa sobre,
Déu descobrirà el secret
de que sapien en el poble
de qui és fill este xiquet.
Mutis les dos

ESCENA IX

Eugénio; *a poc*, Blai

EUGÉNIO.- Se n'ha anat!...
Ara és quan comprenc jo

tot lo que dia Agustina.
Pués mire que té raó.
Mon pare no ho mira aixina
i s'enganya en esta ocasió.
Vullguera en ella parlar,
pero està molt enfadà.
Tota la culpa mon pare.
Sí que ha fet bona empastrà.
I encara es manté pito
de tot lo que ell ha dit;
si sents a ell, molt de xito
i ojo en alçar-li el crit.
I ara, a lo que vaig
o a lo que ha dit Agustina;
crec que no hi ha medicina
p'aliviar el meu festeig.
Hi ha que vore en què poc de rato
se desvia un casament.
Hi ha xica que vol al nóvio
aixina per un moment.
O té poc d'enteniment
o estaré jo tarambana.
Quan defén a ma germana
és perquè m'està volent.

BLAI.-

Eixint

Ja tenim la casa queta.
Acabem d'una vegà
en relaixos i notícies,
que hora va siguent ja.
Tu què dius d'això?

EUGÉNIO.-

Jo no dic res, pare.

BLAI.-

Però... qui té la raó?

- EUGÉNIO.- Ah! ...Vosté, pare, vosté.
 BLAI.- És que la tinc jo!
 Mira, p'a tu serà el bé.
 Ma quan pronte t'ho voràs.
 Tu no volies casar-te?
 Pues pronte te casaràs.
- EUGÉNIO.- Però... en qui?
 BLAI.- En Agustina.
 EUGÉNIO.- Ai pare! Allò ha donat fi.
 BLAI.- Què me dius?
 EUGÉNIO.- Tot lo que passa.
 És que no sap que sa filla
 s'ha refugiat en sa casa?
- BLAI.- En sa casa?
 EUGÉNIO.- Allí està Pilar.
 I jo li assegure, pare,
 que res li té que faltar.
 Agustina, clar està,
 l'assunt està palpable;
 com me mira a mi culpable,
 la cartilla me cantà.
 I, clar, de vosté parlà
 diguent-li que és un mal pare.
 Diu que és una xica honrà;
 ja que no té qui l'ampare,
 a casa se l'amporà.
 A mi me parlà molt clar
 i em digué en poques raons
 que, al anar-se'n Pilar,
 s'acabaren les relacions.
- BLAI.- Buscarem una crià...
 i asunto concluído.

- EUGÉNIO.- Tindrem en casa roïdo.
Vora la que s'armarà.
Ademés, també tindrà
ací continua guerra.
Segur que mos robarà
però... a dreta i esquerra.
- BLAI.- Pués busca't una atra nóvia.
- EUGÉNIO.- Vosté ho mira molt bé aixina.
Jo, si me tinc que casar,
té que ser en Agustina.
Si vosté no fora aixina,
no calia este porrat.
- BLAI.- Ja ho crec que res passaria,
si no fora tan honrat.
I, mira, saps què he pensat?
Si estem més mal o millor,
jo te dic la veritat.
Quant menos bultos més claror.
Mutis casa.
- EUGÉNIO.- Si no mirara que és para
ara feia una trastà.
No ha portat ell gens de roïdo.
Tinc la sang rebolicà.
Ara, si vols o no vols,
escura i fes el menjar.
Ah, no, que no me conforme.
Aixina no se pot estar.
Jo escurar? Que escure mon pare.
O me case en Agustina
o vaig a ficar-me flare.
Mutis interior

ESCENA X
Soledat i Visantet

SOLEDAT.-

Cridant

Tio Blai! Eugenet! No hi hà ningú.
Açò és molt gros, Visantet.
Jo pensant que m'enganyava
i ara mira quin quadret.

VISANTET.-

Tu saps qui és eixe xiquet?

SOLEDAT.-

Tant cert com parle en tu ara.
Va ser un moment de locura.
Pués val més que no ho pensara.
Però t'ho explicaré
p'a que ho sàpies, Visantet,
que de massa sobra sé
que és fill meu eixe xiquet.
Quan jo servia en València,
dos anys fa lo que jo explique,
un dia, anant de paseo,
coneguí a un tal don Enrique.
Fon tant lo que em prometia
i fon tant lo que logrí,
que jo arribar me pensí
que de veres me volia.
Ja ficà en les relacions,
poca edat ni picardia;
ja rodà de tentacions,
logrà enganyar-me un dia.
Me seduí de tal manera,
que li prenguí voluntat;
però al tindre més edat,
creguí que falòria era.

Quan a casa regresí
per a estar junt a ma tia,
seguia venint ací.
Pocs ratos, però venia.
Jo ja me desenganyava,
perquè era ric de lo més,
i creguent que se burlava
li vaig demanar dinés.
Me pagava en les pessetes
per a passar jo i ma tia,
però per fi aplegà un dia
que entraren penes secretes.
Ell s'alluntava de mi,
les glòries eren dolors
mentres se deixà en camí
el fruit del nostre amor.
Al vore'm d'ell olvidà
me donà un poc de pensar.
Creguí vore'm traicionà.
Jo sospetxava en Pilar.
Jo, de Batiste enamorà,
sols tenia el pensament
en desfer el casament
per a vore'm ben vengà.
Jo ànimo te donava
per a que els feres renyir,
per si Batiste em parlava.
Goig que no he pogut complir.
Jo d'Enrique ja olvidà.
S'acostava un pas seriet.
Doní a llum un xiquet;
ma tia, desorientà,

me vol l'honra ocultar
i en la porta de Pilar
al xiquet abandonà.
Ella arreplegar-lo intenta.
De nosatros difamà.
En canvi, és inocenta.
Batiste se l'ha deixà.
El vàrem amotinar.
T'acabaré de contar
el final, que sério està.
Hui d'Enrique he tengut carta.
Diu que ja sap que sóc mare
i reconeix al xiquet,
no negant-se a ser son pare.
Hui me diu que l'esperem.
Se'n ve, en l'ànimo fet;
vol que en seguida es casem
i fer feliç al xiquet.
Vinc a parlar en Pilar
i per favor que m'ampare,
pués vullc al xiquet besar
i dir-li que sóc sa mare.
Si me'l nega em tira a pique.
El meu cor està excitat.
Que dirà, quan vinga, Enrique
si sap que l'he abandonat?
VISANTET.- Sí que és sério este quadret.
Però ara ham de pensar...
Donaries tu el xiquet
en puesto de la Pilar?
SOLEDAT.- Home, jo..., tal volta...
VISANTET.- Ara ja te sóc neutral.

Jo t'ho dic: no el donaria.
Pensa que ham fet molt de mal.
Enrecorda't d'aquell dia
que em vares comunicar
que tenia un sinyorico
a tot servici Pilar.
Jo, en un moment de locura,
a tu et vaig fer un favor
i a una xica neta i pura
li llevàrem el valor.
Pués seria lo millor
cridar-la, opine jo,
i en la vergonya en la cara
demanar-li els dos perdó.
Eixa és l'obligació
que mos toca, Soledat.
Que sone hui la raó,
que brille la veritat.
Viurem en tranquil·litat.
No tindrem remordiment.
Pués tenim envenenat
el cor i hasta el pensament.
Hi ha que fer la confessió;
después mos vindrà el perdó,
la pau i felicitat.
Mira, me'n vaig, Soledat.
Parla en Pilar lo més pronte.
Jo me'n vaig, però escapat.
Vaig a parlar en Batiste
i tot li ho vaig a contar.
Que siga feliç Batiste
i que sàpien qui és Pilar.

Mutis

SOLEDAT.- Sí, és precis que ho sàpien.
Ara és quan ham arribat
a que sàpia tot el poble
la vida de Soledat.

ESCENA XI

Soledat; Blai; [*després* Eugénio]

BLAI.- Hola, xica; molt bon dia.
SOLEDAT.- En vosté tinc que parlar.
So Blai, jo volia dir-li
que vullc parlar en Pilar.
BLAI.- Pilar no està en casa.
SOLEDAT.- Tardarà en vindre?
BLAI.- I tant com tardarà!
SOLEDAT.- Està bé. M'esperaré.
BLAI.- És en vano que l'esperes.
Se n'anà p'a no tornar.
Vullc tindre la casa queta.
Ja ha donat prou que parlar.
SOLEDAT.- Vaig a dir la veritat.
La Pilar és inocenta
d'eixa fama que han ficat!
Jo sóc de tot la culpable.
Eixe xiquet és fill meu,
i vullc que siga ella amable
i que em perdone, per Déu.
BLAI.- Però... és inocenta Pilar?
SOLEDAT.- Sí, inocenta, tio Blai.

- BLAI.- *Cridant*
Eugénio! Eugénio!
- EUGÉNIO.- *Eixint*
Pare, què passa?
- BLAI.- Vés-te'n a casa Agustina;
que vinguen fugint a pressa.
Però dis-los-ho aixina.
Els aguarde una sorpresa.
És inocenta Pilar!
- EUGÉNIO.- Ai, valga'm Déu, que alegria!
Lo que diu és veritat?
- BLAI.- Ara ho ha dit Soledat.
- EUGÉNIO.- Què li pareix si li ho dia?
Ja ham sabut la veritat.
Ara sí que em veig casat.
Mutis correquent
- BLAI.- A què vindre eixa calúmnia
i eixe tan mal pensament?
- SOLEDAT.- Pués a evitar que la gent
me ficara mala fama.
- BLAI.- Estic que m'encenc en flama,
i és de sentir lo que sent.
Te ficares dins de casa
i el pecat has ocultat;
tots creíem en lo poble
que t'havies ausentat.
Si Pilar me creu a mi,
pronte voràs lo que passa.
Massa encesa està la brasa.
No crec que s'apague hui.

ESCENA XII

Soledat i Blai; Pilar, Agustina i Eugénio.

Agustina porta el xiquet

- EUGÉNIO.- Pare, que ja estem ací!
- BLAI.- *Abraçant-la*
Pilareta, filla meua!
Perdonà'm lo que t'he ofés.
Ara dis-me lo que vullgues,
lo que te parega fes.
- PILAR.- Perdonar!
- BLAI.- Que bona és Pilar!
- SOLEDAT.- Això vullc, que me perdones.
- PILAR.- Què te tinc que perdonar?
- SOLEDAT.- Pués vullc que el xiquet me dones.
Sàpies que és fill meu, Pilar.
- PILAR.- *Molt altiva*
Això no ho puc perdonar.
Mai m'ho haguera cregut!
Has segut tu, Soledat?
- SOLEDAT.- Jo he segut, Pilar.
- PILAR.- Pués no tindràs el xiquet.
Pensa, pensa en lo que ha passat.
Li he pres tanta voluntat...
Pensa que el mal ja està fet.
Veig que tu eres la culpable
de tot lo que m'ha passat.
Jo sempre en Déu confiava.
Ja ha sonat la veritat.
Per tu he segut desprecià
de Batiste i de mon pare.
Jo pensava com a mare;

tu, com a xica honrà.
Pués no seràs perdonà;
ja te pots apentinar.

SOLEDAT.- *Suplicant*

Tin-me llàstima, Pilar!

PILAR.- Te dic que no atra vegà.

ESCENA XIII

Els mateixos; Enrique

ENRIQUE.- Muy buenas.

PILAR.- Senyoret!

BLAI.- Don Enrique!

ENRIQUE.- ¿Y qué es esta reunión, Soledad?

SOLEDAT.- *Molt afligida*

Enrique!

ENRIQUE.- ¿Y el niño?

SOLEDAT.- Mire-lo, eixe és.

ENRIQUE.- Pero, ¿qué pasa?

Me da esto en qué pensar.

BLAI.- Si en saber-ho té interés,

ara li ho vaig a contar.

A la porta de ma casa

se deixaren un xiquet.

Pilar de nit l'arplegà.

Com se ficà este poblet!

Amotinaren al nóvio,

enredraren la madeixa,

ell se creu lo que li diuen

i a Pilareta se deixa.

A mi també m'amotinen
i jo, mirant lo que passa,
ja fart de tanta notícia,
la vaig despatxar de casa.
M'afrontava de ser son pare
i ara és presenta el quadret
de que esta jove és la mare
d'eixe xiquet.
Después que el varen tirar
han dut damunt una sombra.
Per ocultar una honra,
difamen a la Pilar.
Has de pagar lo que has fet.
A tindre'l tenim més dret
i no el volem entregar.

ENRIQUE.-

¿Eso has hecho, Soledad?
Has perdido tus valores
arrojando a la calle
el fruto de mis amores.
Pilar, soy el padre de ese niño.

PILAR.-

De veres?

ENRIQUE.-

Soy el padre de ese niño
y cumpliré mi deber.
Pero desde ahora digo
que aborrezco a esa mujer.

ESCENA XIV

Els mateixos; Batiste i Visantet

BATISTE.-

Pilar! ...Pilar! ...Pilar!
S'agenolla

- Ací en terra agenollat
espere de tu el perdó.
T'he faltat, ho sé de sobra!
No he tingut la culpa jo!
- PILAR.- Alça't de terra, Batiste.
Ja sé que t'ha amotinat.
- VISANTET.- *S'agenolla*
Perdona'm; sóc un culpable.
- PILAR.- Ja ho sé; estàs perdonat.
- ENRIQUE.- La culpable es Soledad.
- SOLEDAT.- Tu tens la culpa, malvat.
I encara m'insultes ara!
- Transició*
Tu no te cases en mi,
però ja es vorem la cara!
- Mutis*
- BLAI.- No faça cas, don Enrique.
- ENRIQUE.- No interesa lo que ha dicho.
Bien hecho de marchar.
Voy a besar a mi hijo.
- BATISTE.- Ja me sent feliç, Pilar.
De prop torne ja a mirar-te.
Tinc moltíssim que contar-te.
No t'ho pots imaginar.
Lo que jo vullc entregar-te
de lo que tinc recaudat
ja mos sobra p'a casar-se.
Puesto que tenim l'edat,
quan tu vullgues, a casar-se.
- VISANTET.- Me'n vaig a dir a les xiques
lo que acaba de passar;
que s'enteren en el poble

d'este assunt que ja està clar.

Mutis

ENRIQUE.-

A casaros y a mi casa.
Allí tenéis vuestra cuna.
A gozar junto a mi hijo
a disfrutar mi fortuna.

EUGÉNIO.-

I mosatros, don Enrique?

ENRIQUE.-

Lo que quieran.

EUGÉNIO.-

Ai que content, recristina!
Li ho vaig a dir al moment:
que me pague el casament
per a unir-me en Agustina.

ENRIQUE.-

Cuando queráis, a casarse.

EUGÉNIO.-

Ara ja me veig casat.
Per a sempre els dos juntets.

AGUSTINA.-

Pero envola els pardalets
i refila l'enfilat.

EUGÉNIO.-

Agustina, te creuré.
Ja no vullc ser pardaliste.
Vaig a tirar l'alpiste
i tot ho refilaré.

ESCENA ÚLTIMA

Apareix Visantet, en xiques i xics

VISANTET.-

En nom d'esta comarca
vos tinc que participar
que venim contents i ansiosos
i ací venim a cantar.

PILAR.-

La visita és agraïda

i més en este moment,
per a que sàpien i vegem
lo que ha mentit la gent.
Este moment l'esperava.
Sols desitge l'escoltar
una copla que es cantava
i tots la saben cantar.
Canteu-me-la, perquè ara
ja saben qui és la Pilar.

COR.-

Cantant la copla

Pilar, la més guapa d'este rogle,
fa temps donà què parlar;
menos mal que ací en el poble
ja saben qui és la Pilar.

Mentres, ha anat caiguent, lento, el teló.

Fi de l'obra

EN UN DIA D'ELECCIONS

SAINET LÍRIC EN UN ACTE, EN PROSA I VERS

Lletra i música de
Vicent Sebastià

REPARTIMENT

PERSONATGES

Elvireta	18 anys
Trinitat	40 anys
Clotilde	18 anys
Una amiga	20 anys
Xiqueta	8 anys
Nelo	45 anys
Daniel	25 anys
Joaquín	30 anys
Micalet	35 anys
Ignàsió	40 anys
Víctor	25 anys
Xiquet 1	10 anys
Ídem 2	7 anys
Amigues	

Acció en la Província de València

Dreta i esquerra, de l'actor

ACTE ÚNIC

Interior d'una casa pobre

ESCENA I

Elvireta i Trinitat

Trinitat estarà sentà en una de les caires de junt a la taula, repassant les llistes electorals. Elvireta s'arregla davant el tocaor

TRINITAT.- Elvireta, ja està bé la cosa. La teua cara pareixerà un cartel de colors.

ELVIRETA.- Ui, quina mania té esta dona en les pintures! ...Les meues amigues se pinten més que jo.

TRINITAT.- Xica, Elvireta, Mercedetes la matalafera ja té vot.

ELVIRETA.- Què me dius?

TRINITAT.- Mira si està ací poc clar. Mercedes Catadau Mir». Que no falla, no!

ELVIRETA.- Pués, l'atre dia mos va acompanyar a passejar el farmacèutic, qui digué que a ell li agrauen les xiques de dihuit a déneu anys; i salta Mercedes i diu: p e r ahí estic jo...»

TRINITAT.- Xica, i quina mania de llevar-se anys! Per un cap està bé açò del vot de les dones.

ELVIRETA.- Mare, me'n vaig a casa el droguero.

TRINITAT.- *Fijant-se en els làbios*

Ai, Elvireta, quins làbios! Veges si jo m'enganya-va...

ELVIRETA.- És que volia acabar la barreta.

Mutis

TRINITAT.- A casa el droguero? ...De segur que va a per una atra barreta. Si jo no fora tan consentidora...; i més consentidor el nóvio.

ESCENA II

Trinitat; Clotilde

Trinitat estarà sentà en una de les caïres de junt a la taula, repassant les llistes electorals. Elvireta s'arregla davant el tocaor

CLOTILDE.- Tia Trinitat, ha dit ma mare que vaja, que ja està a punt.

TRINITAT.- No se sent dir res?

CLOTILDE.- El tio Quico el Barber diuen que ha votat p'als atres.

TRINITAT.- Eh? ...Això és veritat?

CLOTILDE.- Mon pare ho ha dit.

TRINITAT.- Això és el colmo! ...Xica, sí que es burlaran...

CLOTILDE.- Vosté ja ha votat?

TRINITAT.- Jo? Ben matinet... Ai, quin lio tinc en casa, Clotildeta!

CLOTILDE.- Però el tio Nelo ho sap?

TRINITAT.- A quin sant? Anit ja tinguérem mal sopar. Jo lo que li he dit. La idea és lliure. I tot és que el tio Ambrósio, a qui voten per alcalde, li ha fet creure al meu home que li donarà un bon empleo; i ell està fanatitzat.

CLOTILDE.- Això tot ho fa p'a enganxar-lo.

TRINITAT.- Que p'a què? ...Si ell sabera que jo he votat per la

meua idea...

CLOTILDE.- Pués vosté no siga tonta. Jo que poguera votar. No sap? ...La tia Miquela, después de que el tio Federico no ha parat d'amollar-li, ara se n'ha anat a votar p'als atres.

TRINITAT.- Deixa-la que la veja. Que vinga, que vinga a demanar-me! ...Mira, Clotilde, anem-se'n si vols.

Fort i als de dins

Si ve el pare, digau-li que ara vindré.

Fan mutis

ESCENA III

Xiquets 1 i 2; *en seguida*, Nelo i Joaquín

XIQUET 1.- Vols que juem a tresets en ralla?

XIQUET 2.- Vinga, juem. Después, a bufos.

NELO.- *Eixint en Joaquín*

Xiquets, a on està la mare?

XIQUET 1.- Diu que ara vindrà.

JOAQUÍN.- Què te pareix? ...Ella mai està en casa. No la duràs a votar. Eixa se burla de tu. Ai si fora dona meua!

NELO.- És precis que vote. O vota en companyia meua o bota; però és de casa. De tots els modos, ella vota. Que no fa calfar açò? Sabent que, si la guanyem, tenim les garrofes segures... i, a pesar d'això, ahí, a la d'ella!

JOAQUÍN.- Casi pensa com la meua que porta una semana que me toca fer-me a mi el menjar. Però jo, a gust. Hui de bon matí ja ha agarrat del monyo a la verdulera.

En poques que hagueren com la meua, sí que la guanyaríem.

NELO.- Mira, xe, jo vaig a pegar un moset, que encara estic en dos glops de café.

Se n'entra

ESCENA IV

Els xiquets i Joaquín; Elvireta; *a poc*, Nelo

ELVIRETA.- Tio Joaquín, i mon pare?
JOAQUÍN.- Està buscant berenar.
ELVIRETA.- Porta un mareig tot el dia... No s'ha acostat ni a dinar.

NELO.- *Eixint*
Xiqueta, Elvireta, qui s'ha menjat la sofrassà del armari?

ELVIRETA.- A mi que me conta?
NELO.- A tu t'ho dic, a tu...
ELVIRETA.- Que no me l'hauré menjat jo?
NELO.- Que qui se la menja més que tu? Veges, Joaquín, qui se l'ha menjat.

ELVIRETA.- Però, en què m'ho nota?
NELO.- En els làbios. En què t'ho tinc que notar?
ELVIRETA.- Bueno, me'n vaig per no vore'l!

Mutis enfadà

NELO.- Veus Joaquín? En cantar les veritats ja hem perdut les amistats.

ESCENA V

Els mateixos menos Elvireta; Micalet

- MICALET.- Buenas tardes, caballeros.
JOAQUÍN.- Hola, Micalet.
NELO.- Com va el negoci?
MICALET.- Va la cosa molt renyida, però jo tinc confiança...
NELO.- El tio Pau ja ha votat?
MICALET.- Me crec que s'emporta xasco. Vol tres fanecaes d'horta... Però ham acordat el no dir-li ja ni xufa.
JOAQUÍN.- Això hau de fer; que li les donen els atres.
MICALET.- Lo que podíem fer és anar-se'n pac a la porta del col·lege.
NELO.- Jo vaig, però hauré de tornar. Ara vorem si esta sòcia s'escapa sinse votar.

Mutis els tres

ESCENA VI

Elx xiquets; Elvireta i Clotilde

- ELVIRETA.- Però quan s'alceu de terra? Encà no ha vingut la mare?
XIQUET 1.- Encara no.
CLOTILDE.- Què fas, Elvireta?
ELVIRETA.- Mira, arreglant-me un poquet. Que moviment en el poble! Has vist?
CLOTILDE.- M'agrà que hagen votaes.
ELVIRETA.- Igual te dic. Xica, he passat per la travessa i havia un coche parat. I dalt hi ha quatre pollitos... Que piropos m'han tirat, xica!

- CLOTILDE.- N'hi ha u rúbio?
- ELVIRETA.- Me crec que sí.
- CLOTILDE.- Has vist què cosa?
Te'l monyo tan onejat...
Me pegava unes miraes
que jo casi m'he afrontat.
I el teu nóvio que fa en el vot?
- ELVIRETA.- No me digues res, Clotilde.
Tu bé saps quin micapà...
Per les ditxoses votaes
voràs lo que passarà.
- CLOTILDE.- Xica, i que fort és ton pare.
- ELVIRETA.- No t'ho pugues figurar.
Ja veus a ell què li importa
p'a voler-lo fer votar.
I el meu nóvio és lo que diu:
ell hui menja de l'Estat
i no vol mostrar color.
- CLOTILDE.- I ta mare què diu?
- ELVIRETA.- Ella? Atra fanatitzà...
Tinc ganes que passe tot.
- CLOTILDE.- Ja ho crec...
- ELVIRETA.- Ací no se dorm ni se menja; ma mare comprant
vots per un costat i mon pare ídem de ídem, però
en contra de ma mare.
- CLOTILDE.- Quin encisam!
- ELVIRETA.- Anit tingueren que passar els del veïnat.
- CLOTILDE.- Xica, tant?
- ELVIRETA.- Pués ara mon pare està cregut que ma mare té que
anar a votar, i sí que ha votat, però és p'a els d'ella.
- CLOTILDE.- Ai la que s'armarà!
- ELVIRETA.- Figura't; el meu pare vol que el meu nóvio vaja a

votar en ell; i ma mare, no cal dir-ho. Aixina és que, creu-me: estic acovardà! Entre tots, Déu que ho faça, no siga jo la perjudicà.

CLOTILDE.- Xica, anem-se'n un ratet?

ELVIRETA.- I si ve Daniel i no em troba?

CLOTILDE.- Ja te buscarà.

Mutis les dos

ESCENA VII

Xiquets; Trinitat; *a poc*, Daniel

TRINITAT.- Encara no ha vingut el pare?

XIQUET 1.- Sí, però se n'ha anat.

TRINITAT.- Estava enfadat?

XIQUET 1.- Jo què sé!

TRINITAT.- Tu juar sí que saps!

DANIEL.- *Eixint*

Molt bona vesprà tinga'm.

TRINITAT.- Bona pareix que la faça.

DANIEL.- I Elvireta?

TRINITAT.- Se n'ha eixit.

No sé a on estiga. Has votat?

DANIEL.- No és lo que més m'interessa.

TRINITAT.- Ja es veu que tens poques ganes.

DANIEL.- És que me fan mal les cames.

TRINITAT.- Això serà fluixetat!

És dir, això és el meu pensar.

DANIEL.- Això és que p'a tindre dona

no me precisa el votar.

TRINITAT.- És que la tindràs segura

- al modo de contestar.
O és que el votar te malogra?
- DANIEL.- És que per a tindre sogra
no cal anar a votar.
- TRINITAT.- Me'n vaig per no sofocar-me!
Que poc m'agraes, xicot!
- DANIEL.- Té pocs dinés p'a comprar-me
lo referent al meu vot!
- TRINITAT.- Ja et lluiries en ma filla
si me creguera a mi...
- Mutis*

ESCENA VIII

Daniel; *en seguida*, Víctor

- DANIEL.- Ací no hi ha atre dolor de cap més que el dolor de
les votaes; tots van desbarrats; ignore si Elvireta
anirà també afaenà.
- VÍCTOR.- *Eixint*
Què fas, Daniel, tan a soles?
- DANIEL.- Esperant a ta germana.
- VÍCTOR.- Ma mare tampoc està?
Hui en la ditxosa votà
no faltará ací jarana.
- DANIEL.- Ta mare fa poc de rato
se n'anà un poc desinqueta.
- VÍCTOR.- I això, Daniel?
- DANIEL.- Ha agarrat la manieta
de que jo vaja a votar.
- VÍCTOR.- Creu-me; no tingues que anar.

Jo també me torne brau.
Allí en ca la meua nóvia
també s'ha armat bon cacau.
Allí tots fan mala cara,
però a mi me ve del cel:
si quan torne igual s'encontren
ja no me veuen el pèl.

DANIEL.- Ta mare també és forteta.
Ton pare, no cal parlar.
Hui, en les ditzoses votaes,
no pensen ni en menjar.

VÍCTOR.- Me dius de menjar?
A propòsit, pués, gatxó.
Ací fa un grapat de dies
que anem a mitja ració.
Ací tot va desbarriat.
Si vols trobar a les dones
vés i arrea al veïnat.

DANIEL.- Hi ha que vore que escarot.
Ja no els faltava atra cosa,
només que ficar-los vot.

ESCENA IX

Els mateixos; Nelo

NELO.- Víctor, no has vist a ta mare?

VÍCTOR.- Jo no. Que què vol?

NELO.- Què vullc? Que vaja a votar.

VÍCTOR.- Però, que l'han de fer alcalde?

NELO.- A mi, més que alcalde.

VÍCTOR.- Agarre i deixe's estar.

- NELO.- I tu també tens que anar.
VÍCTOR.- Jo? Tire-li, que encà vola.
Mire ara el poc trellat...
Sap que menge de l'Estat
i ahí la manieta...
- NELO.- La bona manieta és que hau perdut el respecte;
prou és que jo diga amunt p'a anar tots avall.
Tu vés creguent a ta mare,
lo mateix que tu, Daniel.
Als dos vos ha conquistat,
però hui crec que és el dia
que ací corre hasta el gat.
- DANIEL.- Però Víctor, estàs mirant?
NELO.- Sí, perquè dic la veritat.
Perquè tenim un pervindre.
Serem de l'autoritat.
- VÍCTOR.- Això que ha dit antes: un pervindre. A mi ni me
parle de política, perquè tot és una mentira.
- NELO.- Si agarre una caïra
te la desfàs en el cap.
Pués aixina s'entendrem.
Vés creguent-te de ta mare
i al final s'panyarem.

Mutis

ESCENA X

Daniel i Víctor

- VÍCTOR.- Veges si és que t'ha agradat.
DANIEL.- Però a mi què m'has de dir?
Si estaré jo enterat.

- VÍCTOR.- M'han dit que fa quinze dies
que al camp no s'ha acostat.
No ix de casa el tio Ambrósio.
- DANIEL.- Redell! Vaja un sòcio!
- VÍCTOR.- Allí va a sentir la ràdio.
D'allí no ix ni mort ni viu.
I ma mare... no cal dir-ho.
Mira, ja veus lo que passa;
vaja un cuidao de casa.
- DANIEL.- Però, bueno, a ta germana també li agrà l'encisam?
- VÍCTOR.- Eixa va un poc massa solta. Anem-se'n, Daniel,
anem-se'n...
- DANIEL.- Sí, això tindrem que fer...
Mutis els dos

ESCENA XI

Xiquets; Trinitat; a poc, Ignàcio

- TRINITAT.- Tete, ha vingut el pare?
- XIQUET 2.- Jo què sé!
- TRINITAT.- Xe, que no ho saps? Si t'agarre sí que t'ho diré. Tu
juar i fartar.
- IGNÀCIO.- *Eixint*
Trinitat, veges la llista, que m'ha dit donya Angeli-
ta si té vot la filla de Virtudes la Xufera.
- TRINITAT.- *Consultant la llista*
Ara ho vorem. Com li diuen?
- IGNÀCIO.- Virtudes Romero Romero.
- TRINITAT.- *En guasa*
Quin perfum!

- IGNÀCIO.- Jo no el porte.
- TRINITAT.- Dic perfum perquè li diuen Romero Romero.
- IGNÀCIO.- Ah, ja dia. Mira, veges no estiga ahí.
- TRINITAT.- Ahí diu Romé Romé.
- IGNÀCIO.- Ja està prop.
- TRINITAT.- Mira, ací està. Virtudes Romero Romero».
- IGNÀCIO.- Què te pareix? I ha dit que no ve a votar perquè no té vot.
- TRINITAT.- Pués sí que ne té. Com va la cosa?
- IGNÀCIO.- La cosa va nivellà i el temps va acurtant-se.
- TRINITAT.- Xe, Ignàcio, Pepeta la del cantó, ja ha votat?
- IGNÀCIO.- Prou ha costat però ja.
- TRINITAT.- Què me dius?
- IGNÀCIO.- L'ha feta anar la Campanària perquè li ha perdonat dos anys d'arrendament.
- TRINITAT.- Xe, i Sofia l'Espardenyera com ha quedat?
- IGNÀCIO.- Prou ha costat. A eixa li han comprat un vedell i un abrigo p'a la xica.
- TRINITAT.- Ai, que escàndalo!
- IGNÀCIO.- Ah, pués...
- TRINITAT.- Dis-m'ho, Ignàcio, dis-m'ho,,,
- IGNÀCIO.- Ja tornaré un atre rato, quan haja passat este ma-reig.
- TRINITAT.- Adiós, Ignàcio, i ànimo.
- Mutis Ignàcio*

ESCENA XII

Trinitat; Elvireta

ELVIRETA.- Mare, no ha vingut Daniel?

TRINITAT.- *Enfadà*

A mi què me dius? Ja fa rato que va vindre. Jo haguera preferit que no haguera vingut.

ELVIRETA.- Per què?

TRINITAT.- Per què ha de ser? ...No vol anar a votar; s'ha fet molt flamenco...

ELVIRETA.- Ja la tenim... Quina mania en què vaja a votar... Vosté estaria molt contenta de que al seu fill el feren votar a la força en casa la nòvia?

TRINITAT.- També el matava!

ELVIRETA.- Ja tenim ací la llei de l'embut.

TRINITAT.- No tens mal embut, no...

ELVIRETA.- Mire, me'n vaig per no sentir-la.

Mutis

ESCENA XIII

Trinitat; Víctor

TRINITAT.- Ja s'ha fet a la fanzella d'ell.

VÍCTOR.- Mare.

TRINITAT.- Tu ja has anat a votar?

VÍCTOR.- Jo? No, senyora.

TRINITAT.- I què aguardes?

VÍCTOR.- Jo no vote.

TRINITAT.- Ja ho sé; és prou que ho diga jo que tu no vullgues.
Ja t'has fet fanzella de tot pare.

- VÍCTOR.- *Enfadat*
No me parle de votaes, perquè tinc faeneta. Que
fart estic de raons! Bueno, que a u el farten entre
uns i atres en un dia d'eleccions.
- TRINITAT.- Me'n vaig per no vore't!!
Fa mutis enfurida
- VÍCTOR.- P'a moure sempre està a punt.
Me crec que no li caurà
ningun barandat damunt.
Als xiquets
Vosatros aneu curiosos.
I ací al mig esteu encara?
Hala, aneu-se'n a l'estable.
Se'n van els xiquets
En terra me cau la cara!

ESCENA XIV

Víctor; Elvireta

- ELVIRETA.- Víctor, no has vist a Daniel?
- VÍCTOR.- Tot el matí va buscant-te?
Què? Tu també vas de rauxa?
- ELVIRETA.- Jo vaig a on me dóna la gana!
- VÍCTOR.- He dicho! Esto está que arde.
- ELVIRETA.- Pués en temps pots evitar-ho.
- VÍCTOR.- Jo sí que ho evitaré;
més serà d'atra manera.

Mutis

ESCENA XV

Elvireta; Daniel

- ELVIRETA.- Mira tu quins arromangos.
No estic p'a sofocos.
- DANIEL.- Elvireta!
- ELVIRETA.- Daniel!
- DANIEL.- Tot el poble el tinc minat.
Ja perdia la xaveta,
però per fi t'he trobat.
Ja sóc feliç, Elvireta.
- ELVIRETA.- Ui, que poètic!
- DANIEL.- T'agrà la poesia?
- ELVIRETA.- I més si toca d'amor.
- DANIEL.- Vas a sentir, Elvireta,
si la puc dir de memòria.
Una que fa poc l'ha treta;
de sentir-la dóna glòria.
- ELVIRETA.- Vinga, Daniel, dis-me-la.
- DANIEL.- Ix el sol de matinet,
mos dóna llum i alegria;
diguem quan ix: ja és de dia;
llumena llunt i propet.
Però, i quan es fa de nit?
P'a desviar la fosqueta,
la llum més clara que he vist
són els teus ulls, Elvireta.
Quan me mires cara a cara
sonriguent-te molt formal,
pués més val que no ho pensara.
Pués vaja llum natural.
La tens tan neta i tan clara

com l'aigua del manantial.
 Naix la flor des de la mata;
 si a contemplar-te u se fica;
 què preciosa quan esclata.
 Haurà cosa més bonica?
 Joestic per dir-te que sí.
 La comparació tinc feta.
 Pués no hi ha ningun jardí
 que s'iguale en tu, Elvireta.
 Si m'encontre pensatiu,
 pronte el mal humor desvia;
 me retorna l'alegria
 si la teua boca riu.
 Si en tuestic enfadat,
 aunque no moltes vegaes,
 sols que em pegues dos miraes
 l'enfado està passat.
 I per què Déu ha ficat
 en tu tanta simpatia?
 Dis-me tu: què m'has donat
 que d'estar al teu costat
 crec que mai me cansaria?
 No tinc més felicitat
 ni tinc l'ànima més queta
 que quan veig la realitat
 de que parle en tu, Elvireta.
 No és l'essència tan forta
 de les flors i cascabell
 com l'amor que te porta
 dins del cor p'a tu Daniel.

ELVIRETA.-

Me la tens que escriure.

DANIEL.-

Però, t'ha agradat?

- ELVIRETA.- Moltíssim.
DANIEL.- Canviem de conversació. Què te diré? Estic molt enfadat en ton pare i en ta mare.
ELVIRETA.- Què me dius?
DANIEL.- Pel vot. Pués nada menos s'han ficat en el cap que vaja jo a votar.
ELVIRETA.- Tu no faces cas.
DANIEL.- M'estranya que no estiguen ací a buscar-me...
ELVIRETA.- Mira, vés-te'n i no tornes hasta que tanquen els col·leges.
DANIEL.- Bueno, adió, Elvireta.
Mutis
ELVIRETA.- Adió, Daniel. Ai, lo que tarden a vindre les meues amigues!...

ESCENA XVI

Elvireta; Clotilde i algunes amigues

- CLOTILDE.- Elvireta, ja estem ací.
ELVIRETA.- Fa un rato que vos espere.
Com va el moviment?
AMIGA 1.- Hi ha un moviment en els col·leges...
CLOTILDE.- Elvireta, què te diré? ...El tio Toni el tendero ha deixat a la dona morta com els morts.
ELVIRETA.- I això?
TOTES.- En un passó.
ELVIRETA.- Però... i per què?
CLOTILDE.- Per què ha de ser? Pel vot. Com saps tu que el n bot està mantenint-los ja fa temps, i ella, en agraïment, li ha correspost en el vot, i el tio tendero, casi res...
ELVIRETA.- I nosatros, què farem quan tingam vot?

ESCENA XVII

Les mateixes; Trinitat

- TRINITAT.- Xiquetes, vosatros per ací?
CLOTILDE.- Mire, a per Elvireta.
ELVIRETA.- Mare, estava preguntant-los què és lo que farem
mosatros quan tingam vot.
TRINITAT.- Què és lo que ham de fer? Llevar el mando als
hòmens! Vixquen les dones!
TOTES.- Vixquen!

Música

Quan mosatros tingam vot,
que serà dins de molt poc,
lo primer que pensem fer
formar un govern complet,
perquè a manar tenim dret
i el govern de dones ha de ser.
Mane Toni o Nicolàs,
ja dels hòmens no fan cas;
no volen esperar més.
Volem provar
a governar;
volem anar al Congrès.
A on anem només sentim:
ai quina crisis tenim,
no té açò raó de ser!
És una calamitat
haver tant d'home parat;
i eixa causa és fàcil de saber.
Quan nosatros governem,
des de hui els garantirem
que açò tot va a canviar;

- haurà en la gent
més moviment
perquè sabrem governar.
Quan mosatros manarem
els hòmens no xillaran.
Els durem per a on voldrem
que mansets obeiran.
- ELVIRETA.- Mirem
que el negoci no s'apanya,
tindrem
que arreglar-ho tot les dones.
Perquè
tenim més salero i manya
i al fer
en la nació grans renoves
podrem
dir entonces ¡Viva Espanya!
- TOTES.- Sí que tens raó, Elvireta,
has parlat de lo més clar;
ja està la cosa clareta,
les dones devem manar.
Les xiques fan mutis.
Parlat
- TRINITAT.- Quina edat més bonica! Les envege.

ESCENA XVIII

Trinitat; Ignàcio; a poc, Xiquet 1

- IGNÀCIO.- Trinitat, ja estic ací atra volta.
TRINITAT.- Què hi ha, Ignàcio?

- IGNÀCIO.- A vore la llista. Veges si està ahí Pepica la Llanternera, que mos ha dit que no està en la llista i tot és que no vol votar.
- TRINITAT.- No cal que ho mirem, que sí que està. Anem-se'n; ara vorem si vota o no vota. D'eixa m'encarregue jo. Ernestito!
- XIQUET 1.- *Eixint*
Què mana?
- TRINITAT.- Molt d'ojo i cuida'm la casa.
Mutis els tres

ESCENA XIX

Xiqueta, Xiquet 1; Nelo, Micalet

- XIQUETA.- Tete, dóna'm berenar.
- XIQUET 1.- No vullc.
- XIQUETA.- Me'n dones?
- XIQUET 1.- No, no i no perquè no me donares tu ahir taronja.
Ixen Nelo i Micalet
- NELO.- Ernestito, i la mare?
- XIQUET 1.- En l'aguacil se n'ha anat.
- NELO.- En l'aguacil?
- XIQUET 1.- Què te pareix, Micalet?
- MICALET.- Eixa no vota.
- NELO.- Jo crec que vota, però llarc. Lo que sent jo és que la cosa va renyida; i lo que més m'encén a mi és que ara anirà fent sandereta per ahí, i per culpa d'ella m'expose a que no em donen l'empleo d'aguacil.
- MICALET.- Pués no faltava més. El tio Ambrósio diu que està molt agraït en tu.
- NELO.- I pot estar-ho. Huit dies que no pare ni dorc de nit.

ESCENA XX

Els mateixos; Joaquín

- JOAQUÍN.- Avant, passe.
- MICALET.- Quina nova mos portes?
- JOAQUÍN.- Una bona notícia p'a Nelo.
- NELO.- Què me dius?
- JOAQUÍN.- Ara vinc de casa el tio Ambrósio i ham raonat dels empleos.
- NELO.- I què t'ha dit?
- JOAQUÍN.- Diu que el millor empleo el vol p'a tu, que és el d'aguacil.
- NELO.- *Molt content*
Això ho ha dit ell?
- JOAQUÍN.- Encara no fa deu minuts.
- NELO.- Ara sí que me veig aguacil. Lo que si no m'apanye de la gola... Estic un poc afònic.
- MICALET.- Ensayat una miqueta.
- NELO.- Però, i la corneta?
- JOAQUÍN.- Xe, no cal.
- MICALET.- Mira, tu vés anant per ahí i jo faré com qui va a manar-te fer un bando.
- NELO.- Vinga, allà va.
- MICALET.- Escolte, aguacil.
- NELO.- Vosté dirà.
- MICALET.- Venia a dir-li a vore si podrà fer bando que me s'ha perdut la dona.
- NELO.- Xe, la dona? ...Bueno, és igual.
- Imitant la corneta*
Tararí... ti, ti, ti...
- En tonaeta*
El que s'haja enconrat a la meua dona, que la pre-

sente i se li gratificarà...

Els xiquets ploren

Xe, per què ploreu?

XIQUETS.- Perquè s'ha perdut la mare.

NELO.- No s'apureu, que no se pedrà p'a tots.

MICALET.- No ho has fet bé.

NELO.- Per què?

MICALET.- Perquè t'ha dit que feres bando de la meua dona.

NELO.- Que no estaré jo en primer lloc?

Els xiquets encara ploren

O calleu o vos arrife.

JOAQUÍN.- Ho fas molt bé.

NELO.- Encara no pot eixir bé perquè me falta la gorra. En fi, l'uniforme. I ahí casi faran entrega demà.

MICALET.- Demà a la nit ja faràs algun bando.

NELO.- Més de vint anys que vaig raere d'este empleo.

MICALET.- Si vols ser Papa, fica-t'ho en el cap.

NELO.- Vaja ditxo verdader. Però, xe, estan a tall de tancar els col·leges i esta encara no ha paregut.

MICALET.- Ni pareixerà.

NELO.- Ella té que vindre a casa i, per tart que vinga, encara arribarà a hora de votar.

MICALET.- Si falten cinc minuts p'a les quatre.

NELO.- Així vinga a mitant nit, encara arribarà a hora.

JOAQUÍN.- Mira, tu espera-la; nosatros se n'anem perquè van a tancar els col·leges.

NELO.- En seguida que sapiau el resultat se'n veniu a dir-m'ho, però fugint.

Mutis Joaquín i Micalet

Nelo prepara un llaç

Jo crec que ara quant entre no me s'escapa. La duc a rastres. De mi no es burla ella.

ESCENA XXI
Nelo; Ignàcio

NELO.- *Fica Nelo el llaç a l'entrà. Al moment entra l'aguasil i cau en terra.*

És que te tocava a tu.

IGNÀCIO.- A mi me toca, però és fer-te justícia.

NELO.- Justícia? Algún día era yo el que tu jardín regaba...
Suponc que véns a fer-me entrega de l'empleo.

IGNÀCIO.- Lo que vinc és a dur-te papeleta de citació.

NELO.- Xe, això de citació què és?

IGNÀCIO.- Ja t'ho dirà l'alcalde.

NELO.- A mi l'alcalde? Demà si que t'ho dirà a tu. Despedix-te de la gorra i del trage, perquè crec que vas a quedar-te en calzoncillos i en camiseta d'impèrio.

IGNÀCIO.- Tu sí que estàs fet un impèrio. Hui papeleta i demà papeleta per la tiraeta del llaç.

NELO.- Hui t'he tirat el llaç i demà al mataero. Quan tornes en papeletes, antes que te les cunyen, però en el cunyo que diga: «Noentregar, peligro demuerte».

IGNÀCIO.- Xe, tu què seràs?

NELO.- Hui sóc Nelo el Pansit; demà, Manolo l'aguacil.

IGNÀCIO.- Tu estàs bé del perol?

NELO.- Millor que tu de les cames.

IGNÀCIO.- Bueno, ahí tens la papeleta.

Li l'entrega

NELO.- *Se fica unes lentes i llig*

Dia treinta queda usté sitao de nueve a una». Justetament a eixes hores no puc anar.

IGNÀCIO.- Per què?

NELO.- Perquè de nou a una fem moneda falsa. Dis-li a

l'alcalde que si vol algo que vinga a ma casa de set a nou. Vols que te faça papeleta?

IGNÀCIO.- Ja tindràs tu bona papeleta.

Mutis

NELO.- Xe, de nou a una. I encara exigixen. D'ací a demà tot canviarà.

ESCENA XXII

Nelo i xiquets; Trinitat

NELO.- *Preparant el llaç*

Ara vorem qui cau.

TRINITAT.- *Que entra i es queda enganxà*

Animal, més que animal!

NELO.- Animal, veritat?

TRINITAT.- Que te creus que sóc el bou del poble?

NELO.- El bou del poble, no; però la gaceta del poble, sí.
Toca davant davant a votar.

TRINITAT.- Jo a votar? A tu t'aguarde.

NELO.- I p'a qui has anat?

TRINITAT.- P'a qui? P'als meus! Que p'a qui?

NELO.- Ara saltaràs la llei. Vas a votar dos vegaes. Una, en lo col·lege i una atra que és de casa.

TRINITAT.- Me'n vaig, però em buscaràs.

Mutis. Els xiquets raere d'ella

NELO.- Si l'havia de matar! ...Mira que anar contra mi!

ESCENA XXIII

Nelo; Daniel

- DANIEL.- Tio Nelo...
- NELO.- Estic sort!
- DANIEL.- Està sort i contesta?
- NELO.- Perquè me dóna la gana.
- DANIEL.- És natural.
- NELO.- Tu p'a qui has anat a votar?
- DANIEL.- Jo, p'a ningú.
- NELO.- P'a ningú? ...Ja estàs arreando d'esta casa.
- DANIEL.- Però per què?
- NELO.- Perquè ho mane jo, que sóc l'amo de casa i, ademés, casi de l'autoritat.
- DANIEL.- *Guasó i fent mutis*
Respecte a l'autoritat.
- NELO.- Ací no queda ni l'apuntaor. Esta nit sí que tindran faena les cases de huéspedes. Seré jo algun gos? Què haurà dit el tio Ambrósio, vore votar a la meua dona en contra? ...A perill de llevar-me l'empleo d'aguacil. ...Xe, anar a votar al tio Fideu, el més canalla del poble! Si no caic mal d'esta serà més que milacre.

ESCENA XXIV

Nelo; Elvireta, *molt enfadà*

- ELVIRETA.- Què ha fet en Daniel?
- NELO.- Lo mateix que en ta mare... i Dios que lo haga...
Elvireta entra en el cuarto torcant-se els ulls.

Plora, plora; és en vano. Ara vorem eixe escribentillo quan torna a ficar els peus ací.

ESCENA XXV

Nelo; Micalet i Joaquín, *emocionats; a poc*, Elvireta

- MICALET.- Nelo!
- JOAQUÍN.- Nelo! ...Nelo!
- NELO.- Què tenim?
- MICALET.- Açò sí que ha segut canallà!
- JOAQUÍN.- Ara acabe de vore lo que és la política.
- NELO.- *Impacient*
Però... parreu clar.
- MICALET.- Que s'han arreglat a bones el tio Fideu i el tio Ambrósio. Han ajuntat tots els vots.
- NELO.- *Torbat*
Però, però...
- MICALET.- Per a que tornem a ficar-se en lios.
- NELO.- I jo no sóc aguacil?
- MICALET.- A quin sant! ...Les vares se queden conforme estaven.
- NELO.- Entonces, què és lo que han fet?
- MICALET.- Pués que el tio Ambrósio li ha donat al tio Fideu tots els vots nostres.
- NELO.- Xe, això han fet? Jo me'ls menge! El meu vot p'al tio Fideu?
- MICALET.- Coses de la política. Ara sí que me ficaré jo en casa.
- NELO.- A muntó se ficaran en casa, que haguérem vist quan s'haguérem ficat.
- ELVIRETA.- *Eixint*
Però, què és açò?

- JOAQUÍN.- Estem parlant de les eleccions.
ELVIRETA.- Però què ha passat?
NELO.- Que tot és una gentola.
ELVIRETA.- Que li pareix? Veja si li ho dien!
NELO.- Ara vorem quan me torne a ficar en política. Elvireta, vés-te'n i crida a ta mare i als xiquets. I al teu nóvio.
Mutis Elvireta
MICALET.- Tenim motiu p'a matar al tio Ambrósio. Xe, que venda!
NELO.- Jo tot era perquè volia ser aguacil.

ESCENA ÚLTIMA

Nelo, Joaquín i Micalet; Víctor; a poc, Trinitat, els xiquets, Elvireta i Daniel

- VÍCTOR.- Pare, ja sap lo que passa?
NELO.- Ja ho sé, xiquet.
VÍCTOR.- P'a que se fie de la política.
NELO.- Vés-te'n i crida a ta mare.
VÍCTOR.- Ja vénen tots.
NELO.- Gentola, més que gentola!
Ixen tots
Fills meus!
TRINITAT.- P'a que te fies del tio Ambrósio.
NELO.- Tots són igual. Ja esteu tots?
TRINITAT.- Jo crec que sí.
NELO.- Ara, p'a cent anys i un dia de votar ham acabat.
Ara vinga l'alegria

i tot lo passat, passat.
Açò que passe a la Història,
que tot han segut lliçons
i que no em busquen pel poble
en un dia d'eleccions.

ELVIRETA.-

Ja tenim la casa queta.
P'a seguir el bon humor
sols els demana Elvireta
tres palmaes p'a l'autor.

Teló

ÍNDIX

PRÓLEG, per Josep Vicent Frechina	5
JA SABEN QUI ÉS LA PILAR.....	21
<i>Acte Primer</i>	25
Quadro Primer	25
Quadro Segon.....	60
<i>Acte Segon</i>	89
Quadro Primer	89
Quadro Segon.....	98
EN UN DIA D'ELECCIONS	127

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

I. Pel camí del desengany · POESIA

II. P'a festes les de Puçol · POESIA

III. Dècimes · POESIA

IV. Ja saben qui és la Pilar | Dia d'eleccions · TEATRE

L'obra completa de Vicent d'Anna (Vicent Sebastià · Puçol, 1900 - 1976) es tanca amb dues peces teatrals que passen per ser el punt de partida de la seua producció literària. Dues peces de joventesa, escrites abans de complir els trenta anys, que li depararen un èxit majúscul dins l'àmbit local i assentaren les bases sobre les quals s'erigí el seu posterior prestigi: *Ja saben qui és la Pilar* i *Un dia d'eleccions*.

